

**Standarde de calitate ale activității avocaților care
acordă asistență juridică garantată de stat în cauzele
civile cu implicarea copiilor**

CUPRINS

PRELIMINARII

Capitolul I. PRINCIPII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE PRIVIND REPREZENTAREA COPILULUI ÎN PROCESUL CIVIL.

- 1.1. Principii generale privind drepturile copilului implicat în procesul civil.
- 1.2. Principii specifice justiției pentru copii.
- 1.3. Recomandări cu referire la interacțiunea avocatului cu reprezentanții autorității tutelare în cauzele civile cu participarea copilului.

Capitolul II. ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CAUZELE CIVILE.

Secțiunea 1. Comunicarea cu copilul și reprezentantul legal al acestuia

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează comunicarea avocatului cu copilul beneficiar de asistență juridică garantată de stat implicat în cauze civile.

Secțiunea 2. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului în cazurile care pot fi rezolvate prin mediere sau împăcarea părților

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului în cazurile care pot fi rezolvate prin mediere sau împăcarea părților.

Secțiunea 3. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de intentare a procesului civil în fața primei instanțe.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de intentare a procesului civil în fața primei instanțe.

Secțiunea 4. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de pregătire a pricinii civile pentru dezbaterile judiciare.

4.1. Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de pregătire a pricinii civile pentru dezbaterile judiciare.

4.1.1. Acțiunile avocatului ce reprezintă interesele copilului cu statut de reclamant.

4.1.2. Acțiunile avocatului ce reprezintă interesele copilului cu statut de pârât.

Secțiunea 5. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza dezbaterilor judiciare

5.1. Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza dezbaterilor judiciare.

5.2. Participarea copilului în calitate de martor în proces civil.

Secțiunea 6. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului în cadrul căilor de atac

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului în cadrul căilor de atac.

Secțiunea 7. Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de executare a hotărârilor judecătorești

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de executare a hotărârilor judecătorești.

Capitolul III. ASISTENȚA JURIDICĂ ACORDATĂ COPILULUI ÎN CADRUL PROCEDURILOR SPECIFICE PROTECȚIEI COPILULUI.

3.1. Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de stabilire/constatare a paternității.

3.2. Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de decăderea din drepturi părintești.

3.3. Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de adopție.

3.4. Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de aplicare a ordonanței de protecție a victimei violenței în familie.

Capitolul IV. ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR CONEXE.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procesul de asistență a copilului în cadrul examinării cazului de către autoritatea tutelară.

- 4.1. Asistența copilului în cadrul reducerii vârstei matrimoniale
- 4.2. Asistența copilului în cadrul examinării cazului de către oficiile de stare civilă cu referire la schimbarea numelui.
- 4.3. Asistența copilului în cadrul procedurii de emancipare.

PRELIMINARII

Privit prin prisma vulnerabilității sale, determinate de imaturitatea sa fizică și intelectuală, dar și prin prisma recunoașterii sale incontestabile ca subiect de drept cu drepturi depline, copilul participă în mod inerent, în procedurile judiciare, inclusiv civile.

Recomandarea 874 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei precizează ca un prim principiu că *"copiii nu trebuie să mai fie considerați proprietatea părinților ci trebuie să fie recunoscuți ca indivizi având propriile drepturi și nevoi"*. Din această recomandare derivă necesitatea ca copiii să aibă propria reprezentare juridică prin intermediul unui avocat oferit în mod gratuit de către stat, care va apăra interesul superior al copilului și nu al părinților sau a reprezentantului legal. Aceste standarde pretind să aibă un rol de ghidaj a avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor implicați în procese civile, dar avocații pot considera aceste recomandări ca fiind adiționale la acțiunile pe care trebuie să le întreprindă în cazul reprezentării adulților (cu excepția unor aspecte specifice).

Acest ghid conține un set de cerințele minime cu privire la calitatea serviciilor acordate de avocații ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor implicați în procesele civile. Scopul acestor standarde este de a oferi, în primul rând, o ghidare minimă avocaților, pentru a asigura o prestație calitativă în apărarea drepturilor și intereselor copiilor, dar și pentru a încuraja dezvoltarea profesională continuă a avocaților, în vederea obținerii rezultatelor calitative în activitate.

Pentru a acoperi ipostazele juridice variate în care se poate afla copilul implicat în procesul civil, ghidula valorizat particularitățile de asistență a copilului la faza prejudiciară, în cursul examinării cauzei în fond, în cadrul căilor de atac și la faza de executare. Totodată în acest ghid ne-am propus să abordăm aspecte ce vizează asistența juridică calificată a copilului în cadrul instituțiilor conexe și a celui implicat în proceduri specifice cum ar fi: stabilirea/contestarea paternității, decăderea din drepturi părintești, aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie. Subiectele enunțate sunt structurate pe un fundament legislativ național și internațional având ca obiect de reglementare drepturile copilului.

Standardele de calitate nu sunt exhaustive, iar avocatul ar trebui să fie conștient că de la el se așteaptă nu numai conformitate, dar și diligență la exercitarea apărării copilului implicat în procesul civil. În activitatea sa avocatul este obligat să țină cont de prezentele standarde, care, de rând cu alte standarde profesionale și norme legale, vor reglementa activitatea acestuia. Invitam avocații să parcurgă ghidul și să se conducă de el în practică în speranța îmbunătățirii protecției copilului în proceduri judiciare civile.

Capitolul I. PRINCIPII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE PRIVIND REPREZENTAREA COPILULUI ÎN PROCESUL CIVIL.

1.1. Principii generale privind drepturile copilului implicat în procesul civil.

Prin standardizare, în general, și prin standardele de calitate ale activității avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat în cauzele civile cu implicarea copiilor, în special, avocații au obligația să respecte următoarele principii:

- **Principiul interesului superior al copilului.**

Principiul interesului superior al copilului este consacrat în art. 3 din *Convenția ONU privind drepturile copilului*¹ și prevede că în toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala.

Recomandări cu privire la implementarea principiului interesului superior al copilului

Avocatul va ține cont că interesul superior al copilului este un principiu flexibil, adaptabil fiecărei situații în parte în care copilul se află, ceea ce presupune că decizia asupra probabilității diferitelor rezultate va fi luată în funcție de circumstanțele concrete ale cazului, de starea socială și psihologică în care se găsește copilul și intenția protectivă de a-i oferi un remediu efectiv.

Avocatul va verifica ca orice decizie pe care o ia sau o susține să fie argumentată din punctul de vedere al interesului superior al copilului.

În procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat avocatul va veghea ca orice proces decizional care-l privește pe copil să răspundă următoarelor cerințe:

- a) Identificarea tuturor opțiunilor posibile la o situație problemă;
- b) Evaluarea rezultatelor previzibile opțiunilor găsite cu situația individuală a copilului asistat;
- c) Aproximarea șanselor de a produce rezultatele prefigurate pentru fiecare din opțiunile posibile;
- d) Determinarea valorii specifice fiecăreia dintre rezultatele în competiție.

Pentru determinarea interesului superior al copilului, avocatul va colecta și aprecia probe, formulând concluzii bazate pe fapte și cărora le aplică normele și standardele legale existente.

Avocatul va comunica copilului și/sau reprezentantului său legal criteriile de determinare a interesului superior al copilului pentru fiecare situație decizională concretă.

¹Adoptată la 20.11.89 la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 25.02.1993;

În cadrul proceselor civile, copilul poate fi însuși subiectul cauzării anumitor daune și/sau îi pot fi nerespectate, ignorate sau lezate drepturile patrimoniale cât și cele nepatrimoniale, fapt ce generează obligația pozitivă a statului de a asigura copilului acces gratuit la un avocat specializat care îi va apăra drepturile și interesele.

Avocatul ce apără interesele copilului într-un proces civil se va asigura că interesul superior al copilului stă la baza oricărei interpretări a normei procesual civile și a tuturor acțiunilor întreprinse prin care pot fi afectate drepturile sau interesele legitime ale copilului.

- **Principiul egalității și nediscriminării.**

Conform art. 2 din *Convenția ONU privind drepturile copilului*² statele părți au obligația de a asigura copilului protecția și îngrijirea necesară pentru bunăstarea sa, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau originea socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul la naștere sau de statutul dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia și vor lua, în acest scop, toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare.

Fiind parte a *Convenției ONU privind drepturile copilului* statul Republica Moldova este obligat să îndeplinească un șir de măsuri utilizând toate instrumentele și mijloacele posibile, atât la nivel legislativ, cât și administrativ, pentru a asigura respectarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului.

Recomandări cu privire la implementarea principiului egalității și nediscriminării copilului

Avocatul va ține cont că este interzisă orice formă de discriminare privind accesul persoanelor la serviciile oferite de autoritățile publice și alte servicii și bunuri disponibile publicului în care se încadrează și asistența juridică garantată de stat și va trata egal persoanele aflate în situații egale și diferențiat persoanele aflate în situații inegale.

Avocatul va veghea ca exercitarea oricărui drept prevăzut de lege să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație.

²Adoptată la 20.11.89 la New York, în vigoare pentru Republica Moldova din 25.02.1993

În cazul depistării unei situații de discriminare avocatul va aduce la cunoștința copilului și/sau reprezentantului său legal modalitățile de protecție împotriva discriminării.

- **Principiul respectării demnității umane.**

Recomandări cu privire la implementarea principiului respectării demnității umane

Principiul respectării demnității copilului reclamă obligația avocatului de a aprecia și aborda copilul drept o persoană unică și inconfundabilă, dincolo de vulnerabilitatea dată de vârstă și gradul de maturitate.

Pe întreaga durată a procesului civil avocatul va asigura clientului un climat psihoemoțional confortabil ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal care poate aduce atingere integrității morale și psihice a copilului.

- **Principiul ascultării opiniei copilului.**

Recomandări cu privire la implementarea principiului ascultării opiniei copilului

În procesul de asistență avocatul va ține cont și va valorifica dreptul fundamental al copilului la liberă exprimare a opiniei, atât în relațiile cu autoritățile judiciare sau administrative, cât și în relațiile cu părinții.

Copilul poate deveni subiect inerent justiției civile atunci când dobândește calitate de reclamant, pârât, intervenient principal, intervenient accesoriu, petiționar în procedurile speciale (de exemplu: constatarea faptelor care au valoare juridică; declararea capacității depline de exercițiu minorului (emanciparea); aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie; constatarea inexactității înscrierilor în registrele de stare civilă), persoană interesată, creditor, debitor, martor sau persoană interesele căreia sunt examinate de instanța de judecată (de exemplu: în cazul litigiilor ce țin de stabilirea/determinarea domiciliului copilului, înlăturarea obstacolelor în comunicarea cu copilul, decăderea din drepturi părintești etc.).

În cadrul întrevederilor avocatul va explica copilului că are dreptul de a-și exprima opinia în orice decizie relevantă situației sale. Pe tot parcursul procesului avocatul va face demersurile necesare pentru a fi respectat dreptul la opinie a copilului care are vârsta de 10 ani și dacă interesele acestuia o cer va pleda pentru a fi ascultată și părerea acestuia în instanță. (art. 54 din Codul Familiei).

Convenția ONU privind drepturile copilului prevede în art. 12 alin. (2) obligația statelor părți de a asigura copilului posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă

care-l privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau o instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională. Avocatul va ține cont că în cadrul procesului civil copilul își exercită și apără drepturile sale personal sau prin intermediul reprezentantului legal. În funcție de vârsta copilului legislația procesuală stabilește gradul și modul de participare a copilului în cadrul procesului civil, după cum urmează: Copiii cu vârsta până la 14 ani își apără în instanța de judecată drepturile, libertățile și interesele legitime prin intermediul reprezentanților lor legali - părinți, înfietori, tutori, autoritatea tutelară, administrația instituțiilor de plasament și/sau a serviciului/instituției de protecție socială (ex. părintele educator din casa de tip familie în care este plasat copilul);

Copiii ce au vârsta cuprinsă între 14-18 ani în instanța de judecată își apără drepturile, libertățile și interesele legitime prin intermediul părinților, înfietorilor sau curatorilor lor, dar instanța este obligată să introducă/citeze copii în astfel de pricini - art. 58 alin. (4) din Codul de procedură civilă;

Copilul care a atins vârsta de 16 ani își poate exercita personal drepturile procedurale și îndeplini obligațiile procedurale de sinestătător în cazul declarării capacității depline de exercițiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei.

Avocatul va explica copilului că își poate apăra personal în instanța de judecată drepturile, libertățile și interesele în pricinile civile ce se nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă și din alte raporturi juridice. În litigiile stipulate *supra* instanța de judecată evaluează necesitatea participării în procesul civil a reprezentantului legal al copilului - (art. 58 alin. (5) din Codul de procedură civilă).

Avocatul care reprezintă interesele copilului în pricinile civile ce se nasc din raporturi juridice civile, matrimoniale, familiale, de muncă și din alte raporturi juridice va pleda pentru atragerea în proces a reprezentantului legal al copilului atunci când interesul superior al copilului reclamă acest lucru.

Avocatul va explica copilului care a împlinit vârsta de 14 ani că își poate exercita personal drepturile și obligațiile procesuale în următoarele categorii de cauze civile:

- Declararea nulității adopției (art. 50 al Legii nr. 99 din 28.05.2010 privind regimul juridic al adopției);
- Litigiile ce țin de încălcarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului, inclusiv prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți (a unuia dintre ei) a obligațiilor de întreținere, educație și instruire, sau în cazul abuzului de drepturile părintești (art. 53 alin. (3) și (5) din Codul Familiei); în litigiile ce țin de stabilirea paternității pe cale judecătorească - art. 59 alin. (2) din Codul Familiei;

Avocatul va comunica copilului și reprezentantului său legal că, în conformitate cu art. 85 alin. (1) lit. c) din *Cod de procedură civilă*, copii nu achită taxă de stat pentru cererile depuse în instanța de judecată în apărarea drepturilor lor.

Copilul cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani poate avea calitate de pârât și răspunde personal pentru prejudiciul cauzat, potrivit regulilor generale ale răspunderii delictuale (art. 1407 din Codul Civil).

Avocatul care intervine în apărarea copilului cu statut de pârât va verifica dacă cauza intentată împotriva copilului face parte din categoria de litigii pentru care copilul răspunde personal sau acțiunea urma să fie înaintată împotriva părinților ori altor persoane. În cazul în care se va depista că legea nu prevede răspunderea personală a copilului, avocatul va solicita ca acțiunea să fie respinsă în partea pretențiilor înaintate către copil.

La momentul intervenirii pe caz avocatul ce apără interesele copilului într-un proces civil are obligația de a stabili vârsta copilului, dreptul, interesul legitim încălcat și natura litigiului în care este implicat copilul. După elucidarea acestor aspecte avocatul va explica copilului dreptul de a participa personal sau prin reprezentant la examinarea cauzei în instanța de judecată. Decizia despre oportunitatea participării copilului care are vârsta cuprinsă între 14-18 ani la examinarea cauzei civile, va fi luată ținând cont de caracteristicile copilului și circumstanțele cazului, fiind consultată cu copilul și după caz cu reprezentanții lui legali.

1.2. Principii specifice justiției pentru copii

Recomandări cu privire la implementarea principiului primordialității responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului.

Potrivit principiului enunțat părinții sunt principalii gestionari ai drepturilor copilului, ca reprezentanți legali ai acestuia, și prin urmare titularii unui complex de obligații corelative. Potrivit normelor procesuale civile reprezentantul legal îndeplinește, în numele copilului toate actele procedurale pe care legea le permite, inclusiv și drepturile speciale prevăzute în art. 81 din Codul de procedură civilă. Avocatul va explica reprezentantului legal că împuternicirile speciale a reprezentanților legali a copiilor apar prin efectul legii și nu este necesar să fie stipulate în careva act juridic. Calitatea de reprezentant legal al copilului se confirmă în instanța de judecată prin înscrisurile ce atestă statutul de părinte, tutore, curator etc.

Avocatul va ține cont că mandatul avocatului ce reprezintă interesele copilului într-un proces civil urmează să fie semnat de către reprezentantul legal al acestuia. În cazul în care copilul este plasat în serviciul social (ex. centru de plasament temporar, familia asistentului parental

profesionist, casă de tip familie etc.) mandatul avocatului va fi semnat de managerul instituției de plasament care va prezenta copiii de pe ordinul de angajare sau dispoziția de numire în funcție și dispoziția autorității tutelare cu privire la plasamentul temporar.

În cazul în care reprezentant al copilului este autoritatea tutelară, mandatul avocatului va fi semnat de primarul localității de domiciliu a copilului sau de către șeful Direcției de protecție a copilului sau de funcționarul din cadrul autorității tutelare care va prezenta procura ce confirmă împuternicirea eliberată de conducătorul instituției (șeful secției, direcției).

Avocatul va anexa la dosarul în apărare actele ce confirmă statutul de reprezentant legal al copilului, după cum urmează:

- În cazul în care reprezentant legal este părintele se prezintă actul de identitate și certificatul de naștere al copilului care confirmă înscrierea acestuia ca părinte;
- Adoptatorii urmează să prezinte hotărârea instanței de judecată ce confirmă încuviințarea adopției în cazul în care nu au fost incluși în calitate de părinți în actul de naștere al copilului (art. 41 alin. (1) *Legea privind regimul juridic al adopției* nr. 99 din 28.05.2010);
- Tutorele/curatorul prezintă decizia/dispoziția de instituire a tutelei sau curatelei și actul de indentitate a tutorelui/curatorului;
- În cazul în care copilul se află în plasament de urgență instituit în temeiul art. 11 din *Legea 140 din 14.06.2013 privind protecția copiilor aflați în situație de risc*³ se va prezenta dispoziția autorității tutelare cu privire la plasamentul de urgență a copilului și actul de identitate al persoanei care a instituit plasamentul de urgență.

Avocatul va explica într-un limbaj accesibil copilului și reprezentantului său legal că intervenirea sa în interesul copilului nu anulează împuternicirile părintelui ca reprezentant legal și că acesta în continuare are dreptul să facă acte de procedură în numele celui reprezentat.

În cadrul interviului/discuției cu copilul și reprezentantul legal avocatul va elucida dacă interesele părinților, tutorelui, curatorului ce au calitate de reprezentanți legali nu sunt în contradicție cu interesele copilului. În situația în care sunt suficiente temeiuri de a presupune că părinții acționează în detrimentul copilului, avocatul va face o sesizare către autoritatea tutelară pentru a evalua oportunitatea intervenirii acesteia în interesul copilului.

Recomandări cu privire la implementarea principiului responsabilizării părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești.

³Publicată la data de 02.08.2013 în Monitorul Oficial Nr. 167-172, art. nr. 534. Data intrării în vigoare 01.01.2014

Potrivit acestui principiu părinții poartă răspunderea pentru creșterea și dezvoltarea copilului, fapt ce determină obligația de a se implica în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil întreprinse de autoritățile publice, de organismele private autorizate sau dispuse de instanțele judecătorești. În situația în care părinții acționează în detrimentul copilului legislația prevede responsabilitatea subsidiară în privința protecției și asistenței copiilor prin intermediul autorității tutelare. Avocatul va sesiza autoritatea tutelară în toate cazurile când consideră că interesele și acțiunile părinților sunt contrare intereselor copilului. Pe parcursul examinării cauzei pot apărea situații când reprezentantul copilului exercită cu rea-credință responsabilitățile de reprezentant legal. De exemplu, reprezentantul legal în mod abuziv renunță la acțiune sau recunoaște acțiunea. În asemenea situații avocatul va solicita instanței întreruperea examinării cauzei pentru a anunța autoritatea tutelară despre încălcarea drepturilor copilului și evaluarea oportunității de intervenire în interesul acestuia. Dacă instanța respinge cererea cu privire la amânarea ședinței pe motivele enunțate *supra* avocatul va solicita instanței să nu admită renunțarea reclamantului la acțiune, nici recunoașterea acțiunii de către pîrît deoarece aceasta contravine drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale copilului și după ședință va sesiza autoritatea tutelară cu referire la situația copilului asistat.

În practică pot apărea situații când în cadrul examinării cauzei civile avocatul copilului și reprezentanții legali nu au aceeași poziție referitor la o anumită chestiune ce ține de interesele legitime ale copilului. De exemplu, reprezentantul legal consideră că trebuie acceptată propunerea referitor la tranzacția de împăcare, iar avocatul este de părerea că tranzacția nu este în interesul copilului. Într-o astfel de situație avocatul va solicita instanței de judecată să fie atrasă în proces autoritatea tutelară pentru a depune concluzii. În argumentarea cererii prin care se solicită intervenirea autorității tutelare pentru a depune concluzii avocatul va face referință la prevederile p.1 art. 3 *al Convenției ONU privind drepturile copilului*, art. 74 alin. (2) din Codul de procedură civilă, art. 60, art. 61 alin (3) din Codul Familiei și va enunța că legislația nu instituie obligația autorității tutelare de a depune concluzii în astfel de cazuri, dar atragerea în proces a autorității tutelare nu va fi o încălcare sau o aplicare incorectă a legii, ci reprezintă o garanție a respectării drepturilor și interesului superior al copilului.

Recomandări cu privire la implementarea principiului abordării complexe/multidisciplinare.

În cadrul acordării asistenței juridice copilului implicat în procesul civil, avocatul va asista copilul în privința tuturor aspectelor în care acesta are nevoie, evitând accentul exclusiv pe asistența strict legală. Avocatul va respecta dreptul copilului la viață privată și la viața de familie,

va încuraja cooperarea între diferiți specialiști în scopul de a înțelege pe deplin copilul și de a-i evalua situația juridică, psihologică, socială, emoțională, fizică și cognitivă.

Avocatul solicită concursul specialiștilor în dezvoltarea copilului atunci când interesele copilului o cer și va orienta copilul către diverse servicii sociale, inclusiv oferite de societatea civilă, în scopul creării unor oportunități de adoptare a deciziilor care ar ține cont de întreaga gamă de necesități curente ale copilului.

Se recomandă avocatului să dețină o listă de resurse disponibile pentru copii la nivel de comunitate, care va include în afară de instituțiile de stat și resursele oferite de societatea civilă.

1.3. Recomandări cu referire la interacțiunea avocatului cu reprezentanții autorității tutelare în cauzele civile cu participarea copilului.

Avocatul ce apără interesele copilului va întreprinde toate măsurile care depășesc limitele „obișnuite” de apărare pe o cauză civilă și va investiga/examina circumstanțele cazului nu numai pentru a reprezenta cu succes interesele copilului în cadrul procesului civil, dar și pentru a ajuta copilul în privința realizării altor nevoi ce țin de bunăstarea, reabilitarea și reintegrarea lui. Nevoile copilului pot fi identificate mai întâi în cadrul discuțiilor cu reprezentantul legal, cu autoritatea tutelară și ulterior cu copilul, dar și din actele întocmite de autoritatea tutelară, precum și examinarea oricăror documente disponibile (certIFICATE despre starea sănătății etc.)

Avocatul ce reprezintă interesele copilului are obligația de a anunța autoritatea tutelară în orice situație când ar putea fi lezate drepturile sau interesele copilului. Se recomandă avocatului să solicite instanței atragerea în proces a autorității tutelare atunci când interesele acestuia sunt lezate, cu amânarea procesului pentru un termen rezonabil pentru ca autoritatea tutelară să adopte măsurile necesare protejării drepturilor copilului.

Avocatul va ține cont că în cauzele civile autoritatea tutelară participă pentru a depune concluzii (ex. litigii ce țin de stabilirea domiciliului copilului, decăderea din drepturi părintești, înlăturarea obstacolelor în comunicarea cu copilul, încuviințarea adopției de către soțul părintelui biologic a copilului care se adoptă) dar poate și porni un proces în interesele copilului rămas fără îngrijire părintească și participă ca reprezentant a acestuia. În procedura de adopție a copilului rămas fără îngrijire părintească și aflat în serviciul social autoritatea tutelară are statut de persoană interesată.

Autoritatea tutelară va putea porni un proces în interesele copilului rămas fără îngrijire părintească și participă ca reprezentant în cazurile privind:

- Încasarea pensiei de întreținere (art. 74 alin. (3) din Codul Familiei);

- Declararea nulității căsătoriei dacă căsătoria a fost încheiată de o persoană care nu a atins vârsta matrimonială și această vârstă nu a fost redusă în modul stabilit (art. 42 alin. (1) lit. (a) din Codul familiei) ;
- Decăderea din drepturile părintești. (art. 68 alin. (2) din Codul familiei);
- Eliberarea ordonanței de protecție (art. 318/1 alin. (1) din Codul de procedură civilă, în cazurile de violență în familie;

Avocatul ce reprezintă interesele copilului într-un proces civil va face demersurile necesare pentru a atrage în proces autoritatea tutelară în vederea depunerii concluziilor în toate cazurile când drepturile și interesele copilului o cer.

Avocatul va ține cont că este obligatorie participarea autorității tutelare și depunerea concluziilor în următoarele categorii de litigii/pricini:

- Declararea nulității căsătoriei încheiate cu un minor (art. 42 alin. (2) din Codul Familiei);
- Stabilirea domiciliului copilului minor (art. 63 alin. (3) din Codul Familiei);
- Decăderea din drepturile părintești (art. 68 alin. (3) din Codul Familiei);
- Litigii ce țin de participarea unui părinte la creșterea și educația copiilor - ex. înlăturarea obstacolelor în comunicare cu copilul (art. 73 alin. (1) din Codul Familiei);
- Încuviințarea adopției (art. 291 Cod de procedură civilă, art.31 alin. (5) *Legea privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 2010*);
- Emancipare a minorului (art.295 Cod de procedură civilă).

Capitolul II. ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CAUZELE CIVILE.

Secțiunea 1

Comunicarea avocatului cu copilul și reprezentantul legal al acestuia

Standardul 1. Avocatul promovează măsuri eficiente de comunicare cu copilul și reprezentantul său legal, orientate spre conlucrare, transparență și respect reciproc.

Standardul 2. Avocatul adoptă metode eficiente de management a cazurilor de conflict ce apar între avocat și copil/reprezentatul legal al acestuia.

Standardul 3. Avocatul apelează la ajutorul psihologului, dacă nu poate gestiona situația în aspect de comunicare și interrelaționale cu copilul.

Standardul 4. Avocatul are obligația de a asigura confidențialitatea demersului de consultanță și asistență.

Standardul 5. Avocatul informează permanent copilul și reprezentantul legal despre acțiunile întreprinse, inclusiv aduce la cunoștința acestora conținutul demersurilor, scrisorilor efectuate pe cauză și răspunsurile primite.

Standardul 6. Avocatul se va abține de a consulta sau acționa în numele unui beneficiar, dacă acesta urmărește scopuri ilicite sau imorale.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează comunicarea cu copilul beneficiar de asistență juridică garantată de stat implicat în cauze civile.

Comunicarea cu copilul, oricare ar fi scopul acesteia, dar mai ales în chestiuni de ordin legal, necesită eforturi sporite în comparație cu cele care în mod normal le depune avocatul în cauzele cu clienții/beneficiarii adulți.

Avocatul ce reprezintă copilul într-un proces civil trebuie să dispună de cunoștințe elementare ce țin de psihologia dezvoltării, să posede abilități de comunicare cu copiii, să fie în mod special sensibil la aspectele/blocajele de comunicare generate de gradul de dezvoltare cognitivă și socială a copilului, mediul de proveniență, contextul cultural din care vine acesta.

În procesul de acordare a asistenței juridice, care implică și comunicarea cu copilul, avocatul ține cont că fiecare copil este unic și are un ritm propriu de dezvoltare, o înțelegere specifică a lucrurilor. Avocatul are obligația de a manifesta respect față de fiecare beneficiar și a-l trata pe acesta și problema acestuia drept unic și inedit, chiar dacă dificultatea cu care se confruntă copilul și familia sa este similară sau identică altor cauze în care a participat pe parcursul activității sale.

Avocatul în comunicare cu beneficiarul minor și reprezentantul legal al copilului permanent ține cont de faptul că acesta nu are studii/cunoștințe în domeniul juridic, nu înțelege terminologia juridică, procedura și modul de realizare a cadrului normativ. La fel se va ține cont că copilul, iar în majoritatea cazurilor și adultul ce este reprezentant legal al copilului, nu conștientizează distincțiile între norma juridică de drept material și procesual, cerințele tehnice și rigorile de comunicare.

Avocatul care a fost desemnat pentru a apăra interesele copilului are obligația de a planifica în cel mai scurt timp posibil o întrevvedere cu reprezentantul legal și cu copilul. Initial, se recomandă ca întrevvedere să fie între reprezentantul legal și avocat, deoarece nu este necesar ca copilul să cunoască anumite lucruri ce țin de exemplu de taxa de stat, instanța competentă să judece cauza etc., alte momente care nu ar fi binevenite pentru copil, dar care trebuie discutate cu adulții ce reprezintă copilul. Un alt argument pentru respectarea ordinii descrise mai sus, este că discuțiile enumerate supra ar putea dura, iar copilul se poate plictisi și asta poate fi o experiență neplăcută.

În procesul de pregătire a întâlnirii/interviului cu copilul pe care urmează să îl reprezinte, avocatul întreprinde toate măsurile necesare pentru a crea condiții optime pentru o comunicare constructivă cu copilul și reprezentantul său legal, efectuând următoarele acțiuni:

- asigură ca discuția să se desfășoare într-un mediu sigur și protectiv, cu respectarea condițiilor de confidențialitate;
- explică copilului și reprezentantului legal cine este el și care sunt obligațiile sale în raport cu beneficiarul minor și reprezentantul legal al acestuia;
- identifică, în limita posibilităților, cerințele speciale ale copilului și gradul de dezvoltare în raport cu vârsta pentru a-și ajusta limbajul folosit;
- depune tot efortul pentru a se asigura că beneficiarul înțelege cele explicate de avocat și va verifica acest lucru pe parcursul discuțiilor.

Pe tot parcursul comunicării cu copilul și/sau reprezentantul legal, avocatul trebuie să vorbească calm și rar, urmărind reacția beneficiarului la cuvintele (explicațiile) sale, pentru ce își va ajusta vocabularul și maniera de relatare la particularitățile de vârstă, starea emoțională a copilului, precum și la alte aspecte ce pot determina gradul de înțelegere a informațiilor transmise.

Avocatul are obligația de a asigura confidențialitatea demersului de consultanță și asistență. Astfel, avocatul consultă fiecare beneficiar separat și își planifică timpul astfel ca să nu ofere consultații în grabă și să nu facă copilul să aștepte.

În procesul de comunicare și consultare a copilului și reprezentantului său legal avocatul ține cont de următoarele etape:

- Stabilirea contactului pozitiv cu copilul și reprezentantul său legal, astfel ca copilul și reprezentantul său să aibă încredere în avocat și să îi poată relata problema;

- Ascultarea separată a opiniei copilului cu referire la problema/litigiul care îl implică. Oportunitatea ascultării separate a copilului se va evalua în fiecare caz concret, reieșind din dorința copilului de a discuta cu avocatul, dar și alți factori relevanți la caz. Dacă părintele nu permite avocatului să discute în condiții de confidențialitate cu copilul sau dacă copilul nu este dispus pentru o astfel de discuție, avocatul efectuează o solicitare către autoritatea tutelară prin care va solicita ca aceasta să discute cu copilul și să identifice opinia acestuia cu referire la litigiul examinat, precum și să ofere răspuns la alte întrebări ce îl preocupă pe apărător.
- Identificarea problemei copilului (elementele acesteia și relațiile cauzale dintre ele), pentru aceasta avocatul are sarcina să separe informația (datele) relevantă de cea irelevantă și faptele de presupuneri ex. în litigiile de familie pot exista situații când din dorința părinților de a își regla conturile se generează situații de manipulare cu implicarea copilului, respectiv reprezentantul legal poate prezenta problema copilului prin prisma propriilor interese, trăiri afective etc.)
- Stabilirea spectrului de soluții posibile, și cum îl pot avantaja sau dezavantaja pe copil fiecare din posibile soluții pe care le-a identificat;
- Comunicarea într-un limbaj accesibil copilului a soluțiilor identificate, inclusiv a avantajelor și dezavantajelor fiecărei soluții și consultarea acestora cu copilul și reprezentantul său legal;
- Explicarea acțiunilor necesare a fi întreprinse de avocat și celor ce urmează a fi realizate de copil/reprezentantul legal în vederea soluționării problemei, conform strategiei de caz pentru care a optat copilul și reprezentantul său legal.

În procesul de consultanță avocatul se asigură că informația prezentată de copil și reprezentantul său legal corespunde realității, este veridică și nu are la bază presupuneri sau interpretări subiective a beneficiarului. În acest scop, avocatul întreprinde următoarele acțiuni:

- Avocatul analizează veridicitatea faptelor relatate de beneficiar prin verificarea actelor/înscrisurilor prezentate de beneficiar, consultarea bazelor de date disponibile (ex. consultarea portalului web a instanțelor de judecată în cazul în care beneficiarul comunică că anterior a existat o hotărîre judecătorească relevantă la caz), cu excepția faptelor notorii;
- Avocatul argumentează consultația oferită copilului și reprezentantului legal pe prevederile normativ - juridice în vigoare și înainte de a oferi o consultație, va verifica validitatea acestor prevederi.

În procesul de acordare a consultației juridice avocatul se asigură că reprezentantul legal al copilului și după caz copilul conștientizează și înțelege clar:

- a) Esența, structura și cauzele problemei sale;
- b) Care sunt normele juridice ce se aplică situației copilului pe care îl reprezintă și cum este reglementată situația/procedura de apărare a drepturilor beneficiarului de către legislație. Avocatul evită să folosească în exces terminologia juridică, articole, extrase/texte din legi, deoarece consultația oferită într-o asemenea manieră ar putea bulversa beneficiarul;
- c) Care sunt posibilele căi de soluționare a litigiului apărut, inclusiv analiza respectivelor soluții din perspectiva costurilor și acțiunilor pe care urmează să le întreprindă reprezentantul legal cu sau fără participarea copilului:
 - acțiunile ce trebuie întreprinse;
 - consecutivitatea acestora;
 - instituțiile/organizațiile, specialiștii la care urmează să se adreseze- (ex. în cazul existenței unui litigiu de familie avocatul poate referi copilul către un serviciu de asistență psihologică);
 - rezultatele scontate;
 - care sunt costurile necesare pentru efectuarea unor expertize, constatări etc. (ex. în cazul litigiului ce ține de stabilirea/contestarea paternității se impune necesitatea efectuării expertizei privind excluderea paternității care se efectuează contra cost de Centrul de Medicină Legală sau analiza ADN cu referire la stabilirea paternității care se efectuează contra plată de instituțiile licențiate).
- d) Ce termen este prevăzut pentru acțiunile pe care urmează să le întreprindă avocatul și beneficiarul (spre exemplu, avocatul va explica beneficiarului că termenul de depunere a apelului este de 30 zile și va informa beneficiarul despre data la care va depune apelul);
- e) Ce documente/înscrisuri trebuie să colecteze reprezentantul legal al copilului sau să prezinte avocatului. Dacă este necesar, avocatul asistă beneficiarul la colectarea documentelor respective (spre exemplu: va efectua o solicitare de informație de instituția școlară în care învață copilul, va întocmi și depune o cerere privind realizarea evaluării psihologice a copilului victimă etc.);
- f) Care este cuantumul taxei de stat ce urmează a fi achitată la depunerea cererii de chemare în judecată (în situația în care legea nu prevede scutirea de la taxa de stat) sau care sunt costurile aferente pentru obținerea unor informații care se eliberează contra plată la solicitarea avocatului (ex. costurile pentru eliberarea informației din registru de

evidență a populație de la CRIS Registru, care va confirma domiciliul pîrîtului și va argumenta competența instanței sesizate etc).

- g) Care pot fi riscurile aferente acțiunilor beneficiarului (de ex. în cazul în care partea pierde procesul ar putea fi obligată să achite părții adverse cheltuielile de judecată) și recomandări pentru evitarea acestora (ex. soluționarea litigiului pe cale amiabilă, dacă partea adversă se arată disponibilă).

La finalul consultației, avocatul recapitulează informația expusă copilului și reprezentantului său legal și se va asigura că beneficiarul a înțeles conținutul consultației acordate.

În cazul în care beneficiarul insistă ca avocatul să întreprindă acțiuni care depășesc obiectul cauzei pentru care a fost desemnat sau care contravin legii, avocatul explică beneficiarului că poate întreprinde acțiuni în limita împuternicirilor deținute și că refuzul său nu poate fi interpretat ca eschivare de la îndeplinirea obligațiilor sau distanțarea de beneficiar și problema lui.

Avocatul se va abține de a consulta sau acționa în numele unui beneficiar, dacă acesta urmărește scopuri ilicite sau imorale. În acest caz avocatul îi explică copilului și reprezentantului său legal situația, consecințele încălcării legii, se abține de la consiliere, înștiințează despre acest fapt Oficiul Teritorial al CNAJGS și recomandă beneficiarului să se abțină de la acțiunile ce sunt în contradicție cu legea.

După ce a realizat interviu cu copilul și reprezentantul său legal, a elucidat aspectele pricinii care îl implică copilul asistat, avocatul analizează speța și identifică normele juridice care reglementează situația dată. Pentru identificarea legislației relevante, avocatul analizează legislația de la general la special și determină relevanța în raport cu circumstanțele cazului și interesul superior al copilului.

Secțiunea 2

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului în cazurile care pot fi rezolvate prin mediere sau împăcarea părților

Standardul 1. Avocatul explică copilului și reprezentantului său legal care sunt avantajele și dezavantajele soluționării litigiului pe cale amiabilă, precum și care este procedura de mediere.

Standardul 2. Avocatul referă cazul către un mediator licențiat în situația în care va stabili că litigiul în care este implicat copilul poate fi soluționat pe cale amiabilă și părțile și-au arătat disponibilitatea de a soluționa cazul prin mediere.

Standardul 3. Avocatul informează prompt copilul și reprezentantul legal acestuia despre orice propunere de împăcare pe care a primit-o sau despre alte discuții în acest sens, pe care le-a avut cu partea adversă.

Standardul 4. Avocatul explică, într-un limbaj accesibil, copilului și reprezentantului său legal dreptul de a încheia tranzacția de împăcare și efectele acestui act.

Standardul 5. Avocatul asigură participarea activă și deplină a copilului și reprezentantului său legal în procesul de decizie în privința soluționării litigiului prin mediere sau împăcare, respectând dorințele justificate și valorificând opiniile acestora.

Standardul 6. Avocatul are bligația de a se asigura că, în procesul de decizie în privința soluționării litigiului prin mediere sau împăcare, copilul și reprezentantul legal au înțeles următoarele puncte: scopul și natura medierii sau împăcării; responsabilitățile părților implicate în procesul de mediere sau încheiere a tranzacției; beneficiile și riscurile încheierii unei tranzacții; efectele încheierii tranzacției de împăcare; opțiunea de a refuza încheierea tranzacției; modul în care se poate retrage consimțământul la încheierea tranzacției dacă se dorește acest lucru și interesele copilului o cer.

Standardul 7. Avocatul asistă părțile în procesul de negociere o tranzacție de împăcare și le oferă acestora consultații suficiente, instrumente și sfaturi pentru a duce la bun sfârșit negocierea.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului în cazurile care pot fi rezolvate prin mediere sau împăcarea părților.

În cazul în care avocatul stabilește că litigiul în care este implicat copilul poate fi soluționat pe cale amiabilă avocatul referă cazul către un mediator licențiat.

Pentru a determina posibilitatea de soluționare a problemei pe cale amiabilă, avocatul urmează să stabilească următoarele:

- a. Esența litigiului și circumstanțele relevante pentru interesul copilului (ex. pot exista situații când părintele în grija căruia se află copilul limitează comunicarea copilului cu celălalt părinte deoarece există conflicte între adulți, dar copilul are dreptul și dorește să aibă relații personale cu celălalt părinte însă nu îi este permis);
- b. Durata conflictului și acțiunile întreprinse anterior de către reprezentantul legal pentru a fi soluționat ținând cont de interesele copilului (ex. până la apariția litigiului copilul mergea la celălalt părinte în ziua de sâmbătă, dar după ce s-a schimbat programul de

muncă aceștia nu au putut identifica o zi în care copilul să comunice cu părintele care nu deține custodia copilului);

- c. Care sunt căile posibile de soluționare a conflictului, precum și eventualele resurse necesare valorificării acestora (spre exemplu, timpul necesar pentru întocmirea unui acord de împăcare, taxa de stat etc.);
- d. Dacă este în interesul copilului ca litigiul să fie soluționat pe cale amiabilă (ex. este în interesul copilului ca părinții care locuiesc separat să convină pe cale amiabilă asupra programului de vizită);
- e. Poziția celeilalte părți a conflictului (ex. care este poziția părintelui necustodian cu referire la programul de vizite a copilului).

Avocatul explică copilului și reprezentantului său legal care sunt avantajele soluționării litigiului pe cale amiabilă, precum și care este procedura de mediere.

În cazul în care avocatul va ajunge la concluzia că litigiul poate fi rezolvat pe cale amiabilă prin mediere, explică copilului și reprezentantului său legal care sunt avantajele și procedura de mediere și oferă posibilitatea beneficiarului, de a decide dacă aplică sau nu această procedură.

Avocatul explică copilului și reprezentantului său legal că litigiile civile pot fi soluționate prin mediere înainte și după pornirea procesului în instanța de judecată.

Recurgerea la mediere este facultativă și depinde de voința părților, dar avocatul are obligația de a aduce la cunoștința beneficiarului care sunt avantajele soluționării pe cale amiabilă a litigiului pînă la momentul intentării procesului, după cum urmează:

- Litigiul poate fi soluționat mai rapid și copilul evită stresul generat de interacțiunea cu sistemul de justiție.
- Medierea implică costuri relativ reduse față de o procedură judiciară. De exemplu se evită cheltuielile legate de achitarea taxei de stat, taxei pentru efectuarea expertizei etc.
- Părțile au libertatea de a conveni asupra modului de soluționare a litigiului și tind să respecte acordul cînd sunt direct responsabile pentru rezultatul negocierilor.
- Părțile dețin controlul total asupra procesului de mediere, deoarece pot să negocieze toate aspectele și subtilitățile prin care se poate soluționa conflictul. Spre exemplu, în cazul litigiilor legate de participarea părinților la întreținerea copilului părțile pot stabili termene, condiții, modalități de soluționare a litigiilor legate de achitarea pensiei de întreținere a copilului în funcție de posibilitățile financiare a părintelui și necesitățile copilului. Pe cînd, dacă litigiul ajunge în instanță prin hotărîrea instanței de judecată se va încasa $\frac{1}{4}$ din salariu și sau alte venituri sau în sumă bănească fixă dacă părintele se încadrează în condițiile de eligibilitate prevăzute de

art. 76 din Codul familiei, reieșind din recomandările Biroului Național de Statistică cu referire la minimul de existență necesar pentru creșterea copilului în raport cu vârsta și această sumă ar putea fi disproporțională necesităților reale ale copilului.

- Mediarea asigură confidențialitatea procesului și se evită publicitatea problemelor de familie în instanța de judecată, spre deosebire de procesele judiciare care sunt publice, cu excepția cauzelor unde instanța prin încheiere declară ședința închisă.

Codul de procedură civilă prevede expres dreptul părților de a înceta procesul prin încheierea tranzacției de împăcare. Avocatul informează prompt copilul și reprezentantul legal acestuia despre orice propunere de împăcare pe care a primit-o sau despre alte discuții în acest sens pe care le-a avut cu partea adversă.

Avocatul explică, într-un limbaj accesibil, copilului și reprezentantului său legal dreptul de a încheia tranzacția de împăcare, cât și efectele acestui act. Totodată avocatul explică că dreptul de decizie cu referire la încheierea tranzacției de împăcare aparține în exclusivitate copilului și reprezentantului său legal și reflectă avantajele și dezavantajele aplicării acestei proceduri, conducându-se de interesul suprem al copilului.

În situația în care avocatul consideră că încheierea tranzacției între părți contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale copilului avocatul solicită instanței de judecată să fie atrasă în proces autoritatea tutelară pentru a depune concluzii.

Dacă părțile nu au apelat la un mediator, avocatul va avea un rol activ în ceea ce privește ajutorarea părților în a negocia o tranzacție de împăcare și le va oferi acestora suficiente instrumente și sfaturi pentru a duce la bun sfârșit negocierea. Aceasta, însă, nu exclude implicarea plenară a copilului în negocieri, care ar putea fi, atât o ocazie pentru realizarea dreptului la participare, cât și o posibilitate de asumare a responsabilității din partea acestuia (după caz).

Tranzacția de împăcare trebuie să fie încuviințată de instanța de judecată în ordinea stabilită de art. 60 și 212 din Codul de procedură civilă. Dacă părțile decid cu referire la tranșarea litigiului prin împăcare și avocatul constată că încheierea tranzacției de împăcare este în interesul copilului, avocatul elaborează proiectul acordului ținând cont de următoarele aspecte:

1. Acordul/tranzacția de împăcare încheiată între părți trebuie să corespundă tuturor condițiilor de valabilitate prevăzute de legislația civilă pentru încheierea actelor juridice.
2. Acordul/tranzacția de împăcare trebuie să nu contravină legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale copilului, interesele societății sau ale statului.
3. Acordul/tranzacția de împăcare să nu conțină clauze neclare, ambigue care ar putea crea dificultăți în procesul de executare.

Secțiunea 3.

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de intentare a procesului în fața primei instanțe.

Standardul 1. Avocatul are obligația de a depune toată diligența pentru a obține probele ce justifică pretențiile copilului cu statut de reclamant/petiționar. Acțiunile avocatului în privința colectării și administrării probelor se vor profila în funcție de circumstanțe și natura litigiului.

Standardul 2. Avocatul colectează numai acele date, informații, înscrisuri care sunt relevante pentru serviciul oferit și ia toate măsurile pentru a proteja aceste informații. Originalul și eventualele copii ale acestor informații/înscrisuri trebuie păstrate cu respectarea politicii de protecție a datelor cu caracter personal.

Standardul 3. Avocatul consultă proiectul cererii de chemare în judecată sau a cererii depuse în procedură specială cu copilul și reprezentantul său legal și explică într-o terminologia accesibilă circumstanțele de fapt și de drept invocate.

Standardul 4. Avocatul are obligația de a ține dosarul în apărare.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de intentare a procesului în fața primei instanțe.

Acțiunile avocatului la faza de intentare a procesului în fața primei instanțe se axează, în principal, pe pregătirea și acumularea probelor, pregătirea cererii de chemare în judecată și depunerea acesteia în instanța competentă și pe pregătirea copilului pentru participarea efectivă în cadrul instanței de judecată, dacă interesele copilului reclamă participarea nemijlocită a acestuia.

Procedura examinării și soluționării de către instanța de judecată a oricărei pricini civile este marcată de faza intentării procesului. Conform art. 7 alin (1) din Codul de procedură civilă instanța judecătorească intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertății ori a unui interes legitim. Avocatul are obligația de a identifica care este dreptul copilului care este încălcat sau contestat, ori care este interesul legitim apărat sau revendicat și de a depune toată diligența pentru a obține probele ce probează pretențiile.

Dacă strategia de apărare impune efectuarea anumitor demersuri/solicitări avocatul întocmește solicitările respective, ținând cont de următoarele aspecte:

- Să fie stabilită clar revendicarea (solicitarea) pe care o formulează;
- Să relateze în mod clar și neechivoc circumstanțele pe care se bazează revendicarea (solicitarea), ținând cont de principiul confidențialității;
- Să facă trimitere la normele legale pe care își întemeiază revendicarea (solicitarea);
- Să indice scopul pentru care se colectează informația solicitată;
- Să anexeze la demers copia certificată a mandatului care confirmă împuternicirile avocatului.

Intentarea procesului civil se produce prin depunerea în instanța competentă a unei cereri de chemare în judecată în procedurile contencioase sau a unei cereri în ordinea procedurii speciale.

Înainte de a intenta procesul avocatul are obligația de a identifica corect instanța competentă a soluționa litigiul conform normelor de competență materială, cât și teritorială. Avocatul trebuie să probeze prin înscrieri competența teritorială a instanței și specifică acest fapt în cererea de chemare în judecată sau în cererea depusă în procedura specială. Spre exemplu, pentru a argumenta depunerea cererii în instanța de judecată de la domiciliul pârâtului se va anexa informația eliberată de CRIS Registru cu privire la viza de domiciliu a pârâtului. În situația în care, legea oferă reclamantului dreptul de alegere a instanței competente, conform prevederilor art. 39 din Codul de procedură civilă, avocatul alege în funcție de interesul copilului, opțiunea copilului și a familiei, proximitatea instanței în raport cu locul aflării copilului etc.

În litigiile de familie unde este obligatorie participarea autorității tutelare avocatul trebuie să identifice autoritatea tutelară competentă pentru a fi atrasă în proces, conform prevederilor art. 6 și 7 din *Legea nr. 140/14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți*.

Avocatul colectează direct și anexează la cererea de chemare în judecată, probele relevante cauzei, acțiunile avocatului se vor profila în funcție de circumstanțe și natura litigiului (ex. referința de la locul de studii, certificatul privind componența familiei, extras din carnetul medical al copilului care confirmă cheltuielile suplimentare etc.).

Cererea de chemare în judecată este un prim mijloc procesual pentru care poate opta orice persoană pentru a își apăra în justiție dreptul încălcat sau contestat. Cererea depusă în judecată materializează în scris manifestarea de voință făcută de reclamant sau petiționar în virtutea principiului disponibilității.

În procesul de perfectare a cererii de chemare în judecată sau a cererii în procedură specială și a pachetului de înscrieri care se anexează la acestea, avocatul ține cont de condițiile de formă și conținut prevăzute în art. 166 și 167 din Cod de procedură civilă, precum și de faptul că fiecare procedură civilă prezintă anumite exigențe specifice, cum ar fi:

- **Procedura contenciosului administrativ** - în art. 19 alin (2) din *Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10.02.2000* se indică că reclamantul va depune, o dată cu cererea de chemare în instanța de contencios administrativ, copia cererii prealabile cu dovada expedierii sau primirii acesteia de către organul respectiv, actul administrativ contestat ori, după caz, răspunsul autorității publice sau avizul de respingere a cererii prealabile;
- **Procedura specială** – art. 284 Cod de procedură civilă prevede că în cererea de constatare a faptului cu valoare juridică se indică: a) faptul a cărui constatare se solicită și **scopul solicitării**; b) cauza imposibilității de a obține documentele cuvenite sau de a reconstitui cele pierdute; c) probele care confirmă faptul și care adevăresc imposibilitatea obținerii documentelor necesare sau reconstituirii pe cale extrajudiciară a documentelor pierdute;
- **Procedura de încuviințare a adopției** – conform art. 31 alin (2) din *Legea nr. 99 din 28.05.2010 privind regimul juridic al adopției* cererea de încuviințare a adopției trebuie să conțină: a) numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii adoptatorului, adresa lui de la domiciliu; b) numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii copilului adoptabil, locul lui de aflare; c) solicitarea schimbării numelui și/sau a prenumelui copilului, numele pe care îl va purta copilul dacă adoptatorii poartă nume diferite, solicitarea schimbării locului de naștere; d) numărul atestatului de adoptator, data emiterii și autoritatea care l-a emis (atestatul se anexează în original la cerere); e) alte date și informații, la solicitarea instanței de judecată;
- **Procedura privind aplicarea măsurilor de protecție** - art. **318²** din Codul de procedură civilă indică că în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se indică circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

Avocatul întocmește cererea de chemare în judecată astfel încât aceasta să conțină suficiente informații pentru ca instanța să poată verifica respectarea competenței, atât generale, cât și jurisdicționale și să califice corect componența participanților la proces.

Avocatul trebuie să țină cont că conținutul cererii de chemare în judecată trebuie să redea esența încălcării dreptului, interesului legitim al reclamantului precum și să formuleze în mod clar și neechivoc pretenția adresată pârâtului.

Avocatul trebuie să specifice în cererea de chemare în judecată și să anexeze la aceasta înscrisurile de care dispune reclamantul la momentul sesizării instanței de judecată și prin care se probează/demonstrează circumstanțele invocate și pretențiile adresate pârâtului.

Dacă legea sau contractul prevede în mod expres necesitatea respectării ordinii prealabile de soluționare litigiului avocatul indică în cererea de chemare în judecată datele respective și anexează dovada respectării acestei proceduri.

În situațiile în care, interesele copilului impun necesitatea asigurării acțiunii sau a probelor, avocatul formulează în cererea de chemare în judecată o solicitare ce vizează asigurarea acțiunii sau a probelor.

Avocatul are obligația de a consulta proiectul cererii de chemare în judecată sau a cererii depuse în procedură specială cu copilul și reprezentantul său legal și de a explica într-o terminologie accesibilă circumstanțele de fapt și de drept invocate.

Cererea de chemare în judecată trebuie semnată de reclamant sau de către reprezentantul acestuia împuternicit în modul indicat în art. 81 din Codul de procedură civilă. Avocatul anexează la cererea de chemare în judecată, mandatul ce confirmă împuternicirile avocatului, semnat de reprezentantul legal și înscrisurile ce confirmă calitatea de reprezentant legal al copilului.

În situația în care instanța a emis în temeiul art. 171 din Codul de procedură civilă o încheiere de a nu da curs cererii avocatul înlătură neajunsurile specificate de instanță în termenul indicat în încheiere și comunică copilului și reprezentantului său legal despre acțiunile întreprinse.

Secțiunea 4.

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de pregătire a pricinii civile pentru dezbaterile judiciare

Standardul 1. Avocatul, împreună cu copilul, identifică gradul și necesitatea participării acestuia la examinarea cauzei civile și acordă suport pentru elaborarea unei cereri privind examinarea cauzei civile în lipsa copilului (în funcție de decizia părților).

Standardul 2. Avocatul solicită ca ședința de judecată să fie secretă, atunci când se constată necesitatea protejării copilului de ingerințele publicului larg, ori de a nu deteriora reputația acestuia în mediul în care trăiește, de a asigura o atmosferă psihologică calmă, care să conducă la examinarea deplină și obiectivă a cazului judiciar, fără intimidare.

Standardul 3. Avocatul depune o cerere de urgentare a examinării cauzei în situația când se încalcă principiul celerității.

Standardul 4. Avocatul explică beneficiarului consecințele nerespectării obligației de prezentare a referinței și probelor ce o confirmă poziția pârâtului.

Standardul 5. Avocatul în mod obligatoriu prezintă în instanța de judecată, în termenul fixat în încheierea judecătorească, referința și toate probele necesare pentru combaterea pretențiilor reclamantului.

Standardul 6. Avocatul consultă proiectul referinței cu copilul și reprezentantul său legal și le explică într-o terminologie accesibilă circumstanțele de fapt și de drept invocate.

Standardul 7. Avocatul explică copilului și reprezentatului său legal dreptul de a înainta către reclamant o acțiune reconvențională, care va fi examinată concomitent cu acțiunea inițială.

Standardul 8. Avocatul are obligația de a oferi părților consultații cu referire la regulile generale de intentare a acțiunii reconvenționale, avantajele și riscurile depunerii acestei acțiuni.

Standardul 9. Avocatul acordă părților suport în pregătirea și depunerea acțiunii reconvenționale și consultă proiectul acesteia cu copilul și reprezentantul său legal.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de pregătire a pricinii civile pentru dezbaterile judiciare.

Avocatul ține cont de faptul că de calitatea pregătirii pricinii civile depinde rezultatul final al dezbaterilor judiciare, inclusiv posibilitatea obținerii unui remediu efectiv pentru client și posibilitatea adoptării unei hotărâri legale și întemeiate.

Pentru a își formula, argumenta și dovedi poziția în proces, legea oferă părților posibilități egale, suficiente și adecvate de alegere și utilizare a tuturor modalităților și mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt și drept.

Activitatea avocatului în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare va fi organizată în funcție de calitatea procesuală (pârât sau reclamant) a copilului pe care îl reprezintă, fiind îndreptată spre realizarea sarcinii de acumulare, administrare și prezentare a probelor necesare.

Principiile justiției prietenoase copilului recomandă evitarea interacțiunii copilului cu sistemul de justiție (pe cât este posibil). Avocatul explică copilului și reprezentantului său legal că legislația procesual civilă oferă posibilitatea examinării cauzei în lipsa copilului, cu participarea reprezentantului legal și a avocatului ales sau desemnat de către Oficiul teritorial al CNAJGS. Împreună cu copilul și familia acestuia avocatul identifică gradul și necesitatea participării copilului la examinarea cauzei civile și în caz de necesitate acordă suport pentru elaborarea unei cereri privind examinarea cauzei civile în lipsa copilului.

Conform art. 23 alin (1) și (3) din Codul de procedură civilă în toate instanțele ședințele de judecată sunt publice. Instanța de judecată poate dispune judecarea pricinii în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională ori la alte circumstanțe care ar putea prejudicia interesele participanților la proces, ordinea publică sau moralitatea.

Avocatul depune o cerere prin care va solicita ca ședința de judecată să fie secretă dacă sunt prezente circumstanțele indicate în art. 23 alin (3) din Codul de procedură civilă și se constată

necesitatea protejării copilului de privirile stânjenitoare ale publicului larg, ori de a nu deteriora reputația acestuia în mediul în care trăiește, de a asigura o atmosferă psihologică calmă, care să conducă la examinarea deplină și obiectivă a cazului judiciar, fără intimidare.

Se recomandă avocaților să solicite dispunerea ședinței secrete, pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale cu participarea copilului, în litigiile ce țin de stabilirea/contestarea partenității, stabilirea domiciliului copilului care a fost adoptat în timpul căsătoriei de către ambii soți, decăderea din drepturi părintești când se invocă că părinții fac abuz de drepturile părintești, se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului ori prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului și în alte cazuri cînd interesele copilului o cer.

Avocatul solicită după necesitate instanței, audierea martorilor sau atrage la dezbaterile judiciare reprezentanți ai autorităților publice în vederea depunerii concluziilor, reprezentanții instituțiilor în care învață copilul etc.

Conform art. 118 din Codul de procedură civilă fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel. Partea care nu a exercitat pe deplin obligația de a dovedi anumite fapte este în drept să înainteze instanței judecătorești un demers prin care solicită audierea părții adverse în privința acestor fapte, dacă solicitarea nu se referă la circumstanțele pe care instanța le consideră dovedite. În situația în care avocatul consideră necesară audierea părții adverse în privința faptelor nedovedite formulează și adresează instanței un demers în acest sens.

Avocatul adresează instanței, în condițiile art. 119 alin (2) din Codul de procedură civilă, cereri de reclamare a probelor, dacă a întâmpinat dificultăți în procesul de administrare a probelor.

Avocatul indică în cererea de reclamare a probelor, proba și circumstanțele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobîndirea probei, locul aflării ei și va anexa înscrisuri ce justifică dificultățile întîlnite în procesul de administrare a probelor.

Avocatul depune o cerere prin care va solicita asigurarea probei dacă se impune necesitatea de a preveni dispariția ori imposibilitatea administrării în viitor a unei probe utile pentru dovedirea pretențiilor. Asigurarea se face prin audierea martorului, efectuarea expertizei, cercetarea la fața locului și prin alte modalități. În cererea de asigurare a probelor avocatul indică esența pricinii, datele părților, inclusiv domiciliul ori sediul lor, probele a căror asigurare se cere, faptele ce urmează a fi confirmate sau infirmate prin aceste probe, motivul solicitării asigurării probelor.

În cauzele cu implicarea copiilor, în special în litigiile de familie, se recomandă avocaților să obțină un raportul de evaluare psihologică a copilului, elaborat în conformitate cu Metodologiei de evaluare psihologică și elaborarea raportului de evaluare psihologică, care o va fi prezentată

instanței, iar, în măsura necesității, va obține și o consultație psihiatrică, medicală sau socială de la specialiști. Dacă în ordine prejudiciară, avocatul a fost în imposibilitate de a obține evaluarea psihologică acesta formulează în instanță o cerere cu privire la numirea și efectuarea evaluării psihologice a copilului. În cerere se va indica instituția/psihologul care va efectua evaluarea psihologică și se vor formula întrebările adresate specialistului în psihologie.

Dacă avocatul consideră că la cercetarea înscrisurilor sau a probelor materiale, la audierea și vizionarea înregistrărilor audio-video, la dispunerea unei expertize, la audierea martorilor, la adoptarea de măsuri privind asigurarea probelor, este necesar concursul specialistului solicită instanței să emită o încheiere prin care atrage specialiști în domeniul respectiv pentru consultații, explicații și ajutor tehnic (la fotografiari, la elaborare de planuri și scheme, la selectare de probe (modele) pentru expertiză, la evaluare de bunuri etc.).

În litigiile ce țin de stabilirea/determinarea domiciliului copilului, decăderea din drepturi părintești, înlăturarea obstacolelor în comunicarea cu copii se recomandă avocaților să solicite atragerea în proces în calitate de specialist a psihologului care asistă copilul pentru consultații, explicații ce privesc relația copilului cu părinții, existența/inexistența traumei determinate de separarea de unul din părinți, consecințele separării copilului de părinți, etc.

Prin prisma principiului contradictorialității, fiecare parte își alege modalitatea și mijloacele sale de apărare. În conformitate cu art. 148 alin. (1) din Codul de procedură civilă, pentru elucidarea unor aspecte din domeniul științei, artei, tehnicii, meșteșugurilor artizanale și din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoștințe speciale, instanța dispune efectuarea unei expertize, la cererea părții sau a unui alt participant la proces.” Dacă se impune necesitatea elucidarea unor aspecte cu concursul unui expert avocatul depune o cerere prin care solicită efectuarea expertizei. Spre exemplu, în litigiile ce țin de stabilirea/contestarea paternității pentru a clarifica proveniența copilului este necesară a fi numită expertiza privind excluderea paternității sau efectuarea analizelor prin metoda ADN de determinare a paternității.

Avocatul ține cont de faptul că în conformitate cu art. 192 din Codul de procedură civilă pricinile privind încasarea pensiei de întreținere, apărarea drepturilor și intereselor minorului, se judecă de urgență și în mod prioritar, iar în cazul tergiversării procesului depune în instanță o cerere de urgentare a examinării cauzei.

Acțiunile avocatului ce reprezintă interesele copilului cu statut de reclamant.

Avocatul evaluează necesitatea concretizării, extinderii sau modificării pretențiilor, dacă cererea de chemare în judecată a fost perfectată și depusă fără participarea sa, ori dacă au apărut circumstanțe noi ce determină o anumită modificare și depune o cerere de concretizare, extindere sau modificare a pretențiilor.

Regula generală pentru examinarea pricinilor civile stabilește că fiecare parte a procesului este obligată să-și probeze afirmațiile și poziția sa. Însă pentru anumite categorii de cauze legislația stabilește reguli specifice pentru probarea în cadrul soluționării cauzei prin inversarea sarcinii probațiunii. Astfel, în cazul examinării litigiilor de muncă, cauzelor ce țin de constatarea și stoparea discriminării, pricinile examinate în ordinea contenciosului administrativ sarcina probației se inversează către pârât. Avocatul specifică în cererea de chemare în judecată sau va invoca în ședința preliminară aspectele legate de sarcina probației și va solicita inversarea acesteia dacă legea prevede acest aspect. Spre exemplu, în pricinile ce țin de protecția împotriva discriminării, pentru inversarea sarcinei probației, avocatul trebuie să descrie tratamentul diferențiat exercitat față de copil în comparație cu o altă persoană aflată în situație similară (cine este comparatorul), care este critriu protejat și ce drept a fost încălcat.

Dacă se constată necesitatea asigurării acțiunii și această solicitare nu a fost efectuată la etapa depunerii cererii de chemare în judecată, avocatul depune o cerere cu privire la asigurarea acțiunii și solicită aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii prevăzute în art. 175 din Codul de procedură civilă. În situația admiterii cererii de asigurare a acțiunii, avocatul explică copilului și reprezentantului său legal modul de executare a încheierii de asigurare a acțiunii și acordă suport în obținerea titlului executoriu și/sau transmiterea spre executare a acestuia.

Dacă pârâtul a depus referință se recomandă ca avocatul să depună în scris obiecții cu referire la circumstanțele și argumentele invocate de pârât în referință.

Acțiunile avocatului ce reprezintă interesele copilului cu statut de pârât.

Avocatul precizează circumstanțele de fapt, care au importanță pentru soluționarea corectă a pricinii, după cum urmează:

- Va preciza pretențiile reclamantului și a temeiurilor de fapt și de drept indicate în cererea de chemare în judecată;
- Va prezenta în referință obiecțiile asupra pretențiilor din acțiune.

Avocatul în mod obligatoriu va prezenta în judecată, în termenul fixat în încheierea judecătorească, referința și toate probele necesare pentru combaterea pretențiilor din acțiune. În referință se indică instanța la care se depune, numele sau denumirea reclamantului și revendicările lui, răspunsul la pretențiile de fapt ale acțiunii și probele aduse împotriva fiecărei revendicări, alte date importante pentru soluționarea pricinii, precum și demersurile pârâtului.

Avocatul consultă proiectul referinței cu copilul și reprezentantul său legal și le explică într-o terminologie accesibilă circumstanțele de fapt și de drept invocate.

Avocatul explică beneficiarului care sunt sancțiunile pentru nerespectarea obligației de prezentare a referinței și probelor ce o confirmă, cum ar fi:

- Decăderea pârâtului din dreptul de a invoca anumite împrejurări de fapt și de drept în sprijinul apărării sale;
- Limitarea posibilităților de a dezbate în contradictoriu faptele prezentate de reclamant în susținerea pretențiilor formulate în cererea de chemare în judecată;
- În cazul eschivării pârâtului de la depunerea probelor necesare, instanța poate obliga pârârtul să achite reclamantului o compensație pentru timpul de muncă pierdut, dacă se va constata că actele de procedură indicate sunt necesare pregătirii princinii pentru dezbateri, iar neprezentarea lor influențează promptitudinea pregătirii pentru dezbateri judiciare.

În cazul în care avocatul a intervenit ulterior, iar partea nu a depus referința în termenul stabilit de instanță, avocatul solicită repunerea în termenul de depunere a referinței și a probelor cu indicarea motivelor de omitere a termenului.

Avocatul verifică, dacă în cazul asistat, este în interesul copilului de a înainta acțiune reconvențională și sunt întrunite condițiile de primire a acesteia stipulate în art. 173 din Codul de procedură civilă.

Avocatul explică copilului și reprezentatului său legal că, până la începerea dezbaterilor judiciare, pârârtul este în drept de a înainta către reclamant o acțiune reconvențională, care va fi examinată concomitent cu acțiunea inițială. Astfel, avocatul oferă părților consultații cu referire la regulile generale de intentare a acțiunii reconvenționale, avantajele și riscurile depunerii acestei acțiuni.

Avocatul acordă părților suport în pregătirea și depunerea acțiunii reconvenționale și consultă proiectul acesteia cu copilul și reprezentantul său legal.

Dacă instanța a emis o încheiere cu privire la asigurarea acțiunii și măsura de asigurare a acțiunii prin care se lezează interesele copilului, avocatul atacă cu recurs încheierea respectivă, în ordinea prevăzută în art. 181 din Codul de procedură civilă.

Secțiunea 5.

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza dezbaterilor judiciare

Standardul 1. Avocatul consultă cu copilul și reprezentantul legal strategia de caz.

Standardul 2. Avocatul prezintă toate probele admisibile și favorabile copilului și intereselor acestuia și pregătește în scris explicațiile date în calitate de avocat al reclamantului sau al pârâtului.

Standardul 3. Avocatul pregătește din timp o listă de întrebări ce urmează a fi adresate reclamantului, pârâtului, intervenienților, autorității tutelare, specialistului sau martorilor.

Standardul 4. Avocatul trebuie să organizeze apărarea și pledoaria în așa fel încât să abordeze interesele copilului, să descrie problematica cauzei din perspectiva acestuia și să mențină cercetările axate pe necesitățile lui, inclusiv prin indicarea consecințelor la diferite soluții pe care le poate emite instanța de judecată.

Standardul 5. Avocatul solicită instanței de judecată ca audierea copiilor să se realizeze în condiții speciale (art. 218 CPC), dacă interesele copilului o cer.

Standardul 6. Avocatul depune toată diligența pentru evitarea audierii repetate a copilului în procesul civil.

Standardul 7. Avocatul are obligația de a realiza, personal sau cu implicarea unui psiholog, pregătirea copilului pentru participarea în ședința de judecată.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza dezbaterilor judiciare.

Până la începerea examinării cauzei în fond, avocatul trebuie să se asigure că desfășurarea procesului va avea loc în condiții optime. În acest sens, avocatul poate insista ca procesul judiciar să se desfășoare nu în biroul personal al judecătorului, dar în sala de judecată special amenajată pentru desfășurarea procesului. În cazul în care copilul sau reprezentantul său legal are necesități speciale determinate de o dizabilitate locomotorie și spațiul în judecătorie nu este acomodat rezonabil, avocatul depune o cerere prin care va solicita instanței ca ședința de judecată să se desfășoare într-o sală de judecată situată la parter.

Dacă cauza civilă, se judecă cu participarea copilului, avocatul se asigură ca copilul să aștepte începerea ședinței într-un loc separat de alți participanți, pentru a se evita traumatizarea prin interacțiunea cu sistemul de justiție și/sau intimidarea lui.

Înainte de începerea ședinței avocatul trebuie:

- Să explice copilului într-un limbaj accesibil potrivit vârstei și gradului de dezvoltare procedura în care va fi implicat;
- Să le aducă aminte reprezentanților legali, iar după caz să informeze despre datoriile lor să facă orice pentru apărarea intereselor copilului;
- Să asigure că copilul are posibilitatea personal sau, după caz, prin avocat sau prin reprezentantul legal să pună întrebări participanților la părților la proces.
- Să solicite, după caz, întreruperi în cadrul procesului, în cazul în care apar careva necesități de ordin fiziologic sau psiho-emoțional ce împiedică participarea sa în ședință.

Avocatul prezintă toate probele admisibile și favorabile copilului și intereselor acestuia și pregătește în scris explicațiile date în calitate de avocat al reclamantului sau al pârâtului.

Avocatul trebuie să pregătească din timp o listă de întrebări ce urmează a fi adresate reclamantului, pârâtului, intervenienților, autorității tutelare, specialistului sau martorilor. Chiar dacă poziția avocatului coincide cu poziția altor participanți (de exemplu, reprezentanții autorității tutelare), avocatul trebuie să fie pregătit și să participe pe deplin în proceduri fără a face pur și simplu referire la poziția altor participanți.

Avocatul trebuie să organizeze apărarea și pledoaria în așa fel încât să abordeze interesele copilului, să descrie problematica cauzei din perspectiva acestuia și să mențină cercetările axate pe necesitățile lui, inclusiv prin indicarea consecințelor la diferite soluții pe care le poate emite instanța.

Se recomand avocaților se pregătească în scris susținerile orale și să le prezinte instanței. Avocatul este obligat să adopte în cadrul pledoariei o poziție în privința soluției cazului, ținând cont că recomandările făcute în privința soluției care se cere adoptată, în afară de faptul că trebuie să fie legale, să urmărească interesul superior al copilului, dar nu al adulților în care acesta se află în îngrijire.

Participarea copilului în calitate de martor în proces civil.

Codul de procedură civilă nu stabilește o vârstă minimă de participare a copilului în calitate de martori la proces, odată ce copilul a asimilat limbajul vorbit, ipotetic el ar putea fi audiat în calitate de martor.

În procesul de evaluare a oportunității atragerii în calitate de martor în procesul civil a copilului avocatul ține cont de faptul că audierea poate fi o experiență foarte stresantă și chiar traumatizantă pentru copii. Astfel, avocatul va balansa/evalua riscurile pentru bunăstarea copilului martor și importanța declarațiilor acestuia pentru apărarea clientului și va decide având la bază interesul superior al copilului.

Înainte de a implica un copil în calitate de martor, avocatul trebuie să se asigure că nu poate obține informația dorită din alte surse decât prin mărturiile copilului (ex. prin înscrisuri obținute de la instituția de învățământ, raportul de evaluare psihologică a copilului realizată de Serviciul de asistență psihopedagogică sau un alt serviciu etc).

În procesul de decizie cu referire la introducerea copilului martor în procesul civil avocatul va ține cont de opinia copilului și de faptul că copiii ar putea să nu fie în stare să facă declarații utile apărării din cauza vârstei sau nivelului de dezvoltare, fie din alte considerente (ex. în litigiile de familie copilul ar putea să întâmpine dificultăți în a se expune cu referire la comportamentul

părinților deoarece manifestă atașament față de ambii; atunci când copilul este pus în situația de a da declarații împotriva unui părinte ar putea avea sentimente de culpabilitate/vinovăție care generează blocaje/inhibiții, inconsecutivitate în gândire etc.)

În situația în care avocatul decide că pentru apărare este imperativ necesară atragerea în calitate de martor a unui copil, avocatul efectuează o evaluare a riscurilor și întocmește un plan de acțiuni pentru evitarea sau minimizarea acestora (ex. în cazul în care există careva semne de neliniste avocatul recomandă părintelui să consulte un psiholog care îl va ajuta pe copil să depășească stresul provocat de interacțiunea cu sistemul de justiție).

Legislația procesual civilă instituie reguli speciale de audiere a copilului martor în funcție de circumstanțele cauzei și vârsta acestuia. Astfel, copilul cu vârsta sub 14 ani va fi audiat în instanță cu participarea obligatorie a pedagogului, iar la audierea copiilor în vârstă de la 14 până la 16 ani participarea pedagogului este facultativă și depinde de decizia instanței.

Avocatul ține cont de regulile speciale prevăzute la audierea copilului expuse în lege, cât și de recomandările specialiștilor în domeniu.

Avocatul solicită instanței să asigure participarea pedagogului/psihologului la audierea copilului martor chiar și în situațiile când legislația procesuală nu o impune în mod imperativ.

Codul de procedură civilă prevede posibilitatea audierii copilului în condiții speciale atunci când există cazuri excepționale, când trebuie constatate unele circumstanțe ale pricinii ce îl pot afecta emoțional pe copil (ex. în litigiile ce țin de decăderea din drepturi părintești a unui părinte pe motiv că acesta aplică violența fizică copilul va întâmpina dificultăți). În situațiile descrise, instanța judecătorească poate dispune, printr-o încheiere, ascultarea copilului în camera de deliberare fără ca părțile sau alte persoane să fie de față.

Avocatul ce reprezintă copilului, în fiecare caz de asistare a copiilor martori, face o evaluare în privința necesității audierii copilului în condiții speciale indicate în art. 218 alin (2) din Codul de procedură civilă, ținând cont de particularitățile de vârstă ale copilului, starea psihică a copilului care poate fi marcat de sindromul stres post traumatic, cu afectări emoțional-volitve, relaționare, condiționate de evenimentele trăite în legătură cu separarea părinților, dar și de consecințele negative generate de interacțiunea cu sistemul de justiție.

În cazul în care avocatul nu dispune de suficiente abilități de evaluare a aspectelor enunțate *supra* în procesul de analiză consultă opinia unui psiholog specializat în cauzele cu copiii (ex. avocatul poate consulta psihologul ce activează în cadrul Direcției pentru protecția drepturilor copilului, Serviciului de asistență psihopedagogică sau a unui Centru de asistență psihologică).

Avocatul are obligația de a realiza, personal sau cu implicarea unui psiholog, pregătirea copilului pentru participarea în ședința de judecată în calitate de martor. Pregătirea copilului pentru audiere cuprinde un set de măsuri menite să creeze cadrul fizic, logistic și psihologic propice

pentru furnizarea de către copil a unor informații clare și credibile, cum ar fi: familiarizarea cu procesul și rolul martorului, clarificarea îngrijorărilor/temerilor pe care le poate avea copilul și familia acestuia referitor la participarea în calitate de martor, pregătirea pentru audiere, vizite de familiarizare etc.

În situația când interesele copilului reclamă audierea acestuia în condiții speciale, avocatul va înainta o cerere argumentată de audiere a copilului în condițiile art. 218 alin. (2) din Codul de procedură civilă și în cazurile când copilul care a împlinit vârsta de 10 ani este invitat în instanța de judecată pentru a își expune opinia în legătură cu determinarea domiciliului cu unul din părinți, decăderea din drepturi părintești, înlăturarea obstacolelor în comunicarea cu copilul etc.

Secțiunea 6.

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului în cadrul căilor de atac

Standardul 1. Avocatul explică într-un mod corespunzător, într-un limbaj ușor de înțeles copilului și reprezentantului legal conținutul și efectele hotărârii judecătorești.

Standardul 2. Avocatul are obligația de a explica copilului și reprezentantului legal dreptul de a depune cerere de apel/recurs, dar și consecințele legale și cele aferente căilor de atac.

Standardul 3. Avocatul nu va folosi căile de atac în mod nejustificat sau pentru a obține un onorariu suplimentar.

Standardul 4. Avocatul întocmește cererea de apel/recurs în interesul copilului și acordă suport pentru ca aceasta să fie depusă în termen.

Standardul 5. Avocatul întocmește în mod obligatoriu o referință în scris la apelul/recursul făcut de alte părți.

Standardul 6. Avocatul explică copilului decizia instanței de apel/recurs și mijloacele legale de apărare disponibile în continuare.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului în cadrul căilor de atac.

După pronunțarea hotărârii judecătorești avocatul explică într-un mod corespunzător, într-un limbaj ușor de înțeles copilului și reprezentantului legal conținutul și efectele acesteia. În cadrul consultației avocatul explică nu numai natura juridică și posibilitatea unui apel/recurs, dar și consecințele legale și cele aferente (de exemplu, timpul necesar, prezența la ședințe suplimentare etc.) căilor de atac.

Dacă copilul și reprezentantul său legal, după consultările care le-a avut cu avocatul doresc să declare apel, avocatul întocmește cererea în interesul copilului și acordă suport pentru ca aceasta să fie depusă în termen.

Dacă avocatul nu consideră că este necesar de a declara apel/recurs, dar copilul și reprezentantul său legal insistă, avocatul ajută copilul și familia să întocmească cererea de apel/recurs.

Dacă avocatul consideră că este necesar de a declara apel/recurs, dar nu are împuterniciri de a declara apel, iar reprezentantul legal al copilului în mod nejustificat refuză a semna cererea de apel/recurs, avocatul în mod obligatoriu va înștiința autoritatea tutelară pentru a interveni în interesul copilului.

Dacă copilul și reprezentantul său legal nu doresc să declare apel/recurs, iar avocatul consideră că aceasta este în interesul lui, avocatul înaintează cererea respectivă, dacă are împuternicirea respectivă consemnată în mandat și înștiințează autoritatea tutelară pentru a interveni în interesul copilului.

Avocatul întocmește în mod obligatoriu o referință în scris la apelul/recursul făcut de alte părți.

Ca și în cazul instanței de fond, avocatul explică copilului decizia instanței de apel/recurs și mijloacele legale de apărare disponibile în continuare.

Avocatul care a reprezentat copilul pe parcursul procesului până când hotărârea a devenit definitivă și irevocabilă trebuie să fie pregătit să continue reprezentarea acestuia și la etapa executării hotărârii.

Secțiunea 7.

Asistența juridică garantată de stat acordată copilului la faza de executare a hotărârilor judecătorești

Standardul 1. Avocatul comunică copilului și reprezentantului său legal data la care hotărârea judecătorească devine executorie și acordă suport în obținerea titlului executoriu, dacă prezentarea documentului executoriu spre executare nu ține de competența instanței de judecată în conformitate cu art. 15 din Codul de executare.

Standardul 2. Avocatul trebuie să explice într-un limbaj accesibil copilului și reprezentantului său legal procedura de executare silită și termenii de prezentare a documentului executoriu.

Standardul 3. Avocatul asistă copilul în fața executorului judecătoresc, în procedura de conciliere a părților în procedura de executare, precum și la alte acțiuni de executare.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor ce vizează acțiunile avocatului la faza de executare a hotărârilor judecătorești.

Avocatul informează reprezentantul legal că obligația de a repara prejudiciul cauzat de un copil care nu a împlinit 14 ani aparține ambilor părinți, indiferent de faptul locuiesc împreună cu copilul sau separat. Deci, hotărârea judecătorească se va executa din contul patrimoniului părinților, tutorei sau adoptatorului copilului recunoscut vinovat de comiterea prejudiciului.

Părintele care locuiește separat de copii poate fi exonerat de răspundere numai în cazurile în care instanța de judecată a stabilit că din vina altui părinte a fost lipsit de posibilitatea de a participa la educarea copilului. Dacă asupra copilului care nu a împlinit 14 ani este instituită o tutelă, în ordinea prevăzută de lege, răspunderea revine tutorei, dar nu părinților.

Obligația părinților (tutorilor) de a repara prejudiciul cauzat de un minor care nu a împlinit 14 ani nu încetează o dată cu atingerea majoratului acestuia sau o dată cu dobândirea unor bunuri suficiente pentru repararea prejudiciului.

Avocatul explică copilului cu vârstă cuprinsă între 14 și 18 ani că este obligat să repara personal prejudiciul cauzat, dacă dispune de venituri sau bunuri suficiente pentru executarea obligației. Deci hotărârea se va executa în primul rând din contul patrimoniului copilului, iar dacă acesta nu este suficient creditorii vor urmări patrimoniul părinților sau a curatorului. Obligația părinților (adoptatorilor) sau curatorului de a executa obligația copilului cu vârsta între 14 și 18 ani încetează în cazul în care acesta a atins majoratul, precum și în cazul când, înainte de a fi atins majoratul, acesta dobândește bunuri sau venituri suficiente pentru repararea prejudiciului.

Drepturile și interesele ocrotite de lege ale copiilor în procedura de executare sînt apărute de părinții, înfietorii, tutorii și curatorii lor. Copiii care au împlinit vârsta de 16 ani își pot exercita drepturile și își pot asuma obligații în procedura de executare dacă au dobîndit capacitate de exercițiu deplină.

În cazurile prevăzute de legislație, la punerea în executare a documentelor executorii în pricinile ce izvorăsc din relații civile, de familie, de muncă și din acte juridice legate de dreptul de a dispune de salariul primit, de bursă, minorii între 16 și 18 ani pot să-și exercite de sine stătător drepturile și să-și asume obligații în procedura de executare.

Avocatul comunică copilului și reprezentantului său legal data la care hotărârea judecătorească devine executorie și va acorda suport în obținerea titlului executoriu, dacă prezentarea documentului executoriu spre executare nu ține de competența instanței de judecată în conformitate cu art. 15 din Codul de executare.

Avocatul trebuie să explice într-un limbaj accesibil copilului și reprezentantului său legal procedura de executare silită și faptul că titlul executoriu poate fi prezentat spre executare în

decursul a 3 ani de la rămânerea definitivă a hotărîrii judecătorești, cu excepția documentelor executorii privind urmărirea plăților periodice care își mențin valabilitatea în cursul întregii perioade în care urmează să se efectueze plățile (ex. în cazul unui document executoriu ce vizează pensia de întreținere a copilului minor).

Avocatul informează părțile că executorul judecătoresc este unica persoană autorizată să efectueze executarea silită a documentelor executorii și comunică datele de contact ale executorului de competența căruia ține punerea în executare a documentului emis în privința copilului.

În situația în care dispune de împuterniciri, avocatul asistă copilul în fața executorului judecătoresc, în procedura de conciliere a părților în procedura de executare, precum și la alte acțiuni de executare.

Capitolul III. ASISTENȚA JURIDICĂ ACORDATĂ COPILULUI ÎN CADRUL PROCEDURILOR SPECIFICE PROTECȚIEI COPILULUI.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de stabilire/constatare a paternității.

Paternitatea copilului născut în căsătorie se stabilește în baza prezumției de paternitate. În baza prevederilor Codului Familiei, copilul va avea înscris ca tată pe soțul sau fostul soț al mamei în următoarele cazuri:

- Dacă este născut din părinți care sunt căsătoriți la momentul nașterii;
- Dacă s-a născut în timp de 300 de zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării căsătoriei nule sau decesului soțului mamei copilului.

Avocatul comunică beneficiarului că prezumția de paternitate a soțului sau a fostului soț poate fi înlăturată printr-o declarație a soților sau foștilor soți depusă **personal** la Oficiul de stare civilă în a cărei rază teritorială s-a produs nașterea sau își au domiciliul părinții copilului. În cazul în care soții sau unul din ei nu se pot prezenta personal, declarația se autentifică la organul de stare civilă din localitatea în care se află părintele și se expediază la organul de stare civilă care a înregistrat sau urmează să înregistreze nașterea copilului.

Tatăl și mama copilului, care sunt căsătoriți între ei, se înscriu în calitate de părinți la cererea oricărui dintre aceștia. Avocatul acordă suport părinților la perfectarea cererii și prezintă la oficiul de stare civilă următoarele acte: actul medical constatator al nașterii copilului, actele de identitate ale părinților, certificatul de căsătorie al părinților. Recunoașterea paternității conduce la apariția drepturilor și obligațiilor între tată și copilul recunoscut, precum și între rudele acestuia.

Avocatul comunică beneficiarului că paternitatea față de copilul născut din afara căsătoriei, se poate stabili prin recunoaștere binevolă sau prin înaintarea unei cereri în instanța de judecată cu privire la stabilirea paternității.

Recunoașterea binevolă a paternității se face prin depunerea la Oficiul de stare civilă a unei declarații comune, a tatălui și a mamei, prin care ambii confirmă că tatăl copilului este bărbatul

care face declarația. Prin depunerea declarației de stabilire a paternității mama își exprimă acordul ca bărbatul respectiv să fie recunoscut drept tată al copilului născut de ea.

Avocatul comunică beneficiarului că declarația privind stabilirea paternității poate fi depusă la Oficiul de stare civilă pînă la nașterea copilului, în procesul de înregistrare a nașterii sau ulterior înregistrării nașterii conform procedurii enunțate mai sus.

Legea prevede posibilitatea recunoașterii benevole a paternității și în lipsa acordului mamei, dar numai în cazul când mama a decedat, a fost recunoscută de către instanța de judecată ca fiind incapacilă, precum și atunci cînd nu este cunoscut locul aflării mamei copilului sau mama a fost decăzută din drepturi părintești și există o hotărîre definitivă în acest sens.

Avocatul explică beneficiarului că recunoașterea paternității este un act personal și nu poate fi exercitat prin intermediul reprezentantului. În situația când din motive întemeiate cum ar fi: satisfacerea serviciului militar, starea gravă a sănătății, condamnarea la privațiune de libertate, persoana nu se poate prezenta la oficiul de stare civilă, atunci semnătura sa pe declarația de recunoaștere a paternității poate fi autentificată de funcționarul oficiului de stare civilă din raza teritorială în care este situat spitalul, penitenciarul, unitatea militară, etc. avocatul va acorda suport la perfectarea cererii prin care solicita prezența reprezentantului de la OSC pentru autentificarea semnăturii și la care va anexa copia actului de identitate valabil și actele necesare pentru îndeplinirea declarațiilor respective. Actul de recunoaștere a paternității produce efecte din ziua nașterii copilului, indiferent cînd această procedură a fost realizată.

În situația în care beneficiarul este un copil ce intenționează să recunoască paternitatea avocatul va explica clientului și reprezentantului său legal că copiii ce au împlinit vârsta de 16 ani pot recunoaște paternitatea, conform procedurii descrise mai sus. În cazul în care părinții copilului nou născut nu au atins vârsta de 16 ani pot cere stabilirea paternității pe cale judecătorească.

Avocatul trebuie să țină cont că, paternitatea poate fi stabilită pe cale judecătorească în următoarele situații:

- Copilul este născut din părinți necăsătoriți
- Presupusul tată al copilului refuză să recunoască benevol paternitatea, în baza declarației comune a părinților, depusă la oficiul de stare civilă
- Presupusul tată al copilului născut din afara căsătoriei a decedat sau nu se cunoaște locul aflării lui
- Părinții minori nu au atins vârsta de 16 ani
- Lipsește acordul autorității tutelare pentru stabilirea paternității în baza declarației tatălui atunci când mama este decedată, dispărută sau nu se cunoaște locul aflării ei, declarată incapacilă, ori decăzută din drepturile părintești

Stabilirea paternității pe cale judecătorească se poate face la cererea unui părinte a copilului, a tutorelui (curatorului) copilului sau la cererea copilului la atingerea majoratului.

Avocatul consultă beneficiarul cu referire la procedura de stabilire a paternității pe cale judecătorească cu aplicarea recomandărilor formulate în prezentul document și va acorda suport în elaborarea cererii de chemare în judecată.

În cererea cu privire la stabilirea paternității urmează să fie indicate informațiile indicate în art. 166 alin. (2) din Codul de procedură civilă precum și împrejurările ce confirmă convețuirea cu pretinsul tată, întreținerea și educarea copilului de către acesta, etc., informații cu privire la identitatea persoanelor care cunosc faptul convețuirii sau alte informații relevante la caz și ar putea fi ascultați ca martori în instanța de judecată.

Pentru a stabili cu certitudine identitatea tatălui copilului, cu scopul de a evita eventualele erori, se recomandă avocaților să solicite instanței să dispună efectuarea unei expertize, cum ar fi: expertiza privind excluderea paternității care poate fi efectuată de Centrul de Medicină Legală, expertiza capacității de procreare (reproducere), expertiza de determinare a perioadei de concepere a copilului. În Republica Moldova nu este disponibilă expertiza ADN, dar avocații pot solicita efectuarea analizelor prin metoda ADN de determinare a paternității cu titlul de constatare științifică. Pentru a identifica instituțiile medicale abilitate cu dreptul de a efectua analiza de determinare a paternității prin metoda ADN se recomandă avocaților să facă o adresare în acest sens către Ministerul Sănătății.

Avocatul are obligația de a comunica clientului că paternitatea și maternitatea pot fi contestate numai pe cale judecătorească la cererea părinților, persoanei care pretinde că este mama sau tatăl firesc al copilului, tutorelui sau curatorului copilului, iar în cazul în care părintele este declarat incapabil în baza unei hotărâri judecătorești la cerere tutorelui acestuia.

Avocatul explică copilului că la atingerea majoratului acesta poate contesta paternitatea sau maternitatea.

Avocatul aduce la cunoștința beneficiarului că cererea privind contestarea paternității sau a maternității poate fi depusă în instanța de judecată timp de un an din momentul când au aflat sau trebuiau să afle despre înscrierea privind paternitatea (maternitatea). În cazul minorului cererea cu privire la contestarea paternității sau maternității poate fi depusă în termen de un an din momentul atingerii majoratului.

Avocatul are obligația de a informa beneficiarul că nu are dreptul să conteste paternitatea soțului care și-a dat acordul scris la însămânțare artificială sau persoana care a fost înscrisă drept tată al copilului în baza declarației comune a acestuia și a mamei copilului sau în baza declarației proprii, dacă în momentul depunerii acesteia știa că nu este tatăl firesc al copilului.

Dacă instanța de judecată va constata că tatăl sau mama copilului sunt alte persoane decât cele indicate în certificatul de naștere a copilului, va pronunța o hotărâre ce urmează a fi expediată la oficiul de stare civilă unde s-a înregistrat nașterea copilului, pentru a fi efectuate modificările necesare.

Hotărârea judecătorească prin care instanța de judecată admite cererea cu privire la contestarea paternității sau a maternității produce efecte și pentru trecut, adică începând de la nașterea copilului.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de decăderea din drepturi părintești.

Avocatul trebuie să pornească de la ideea că, în conformitate cu prevederile Codului Familiei, părinții au următoarele drepturi față de copiii săi:

- la educația și instruirea copilului,
- la determinarea domiciliului copilului,
- de a reprezenta copilul și a îi apăra interesele legitime,
- de a îi stabili nume și prenume copilului său.

Avocatul comunică părinților că au dreptul la înapoierea copilului de la alte persoane, încuviințează încheierea actelor juridice de către copilul minor cu vârsta de 14-18 ani, cu excepția cazurilor prevăzute de art. 21 alin. (2) din Codul civil, iar în condițiile alin. (3) al acestui articol pot solicita limitarea copilului în drepturile prevăzute la alin. (2) lit. a) și b) ale art. 21 Cod civil.

Avocaul explică părinților copilului aflat în asistență că drepturile părintești nu pot fi cedate sau transmise altor persoane. Lipsirea/decăderea sau limitarea de drepturi părintește se face doar pe cale judecătorească și în temeiurile expres prevăzute de Codul Familiei. De exemplu, părintele nu poate renunța prin declarație notarială la calitatea sa de părinte și drepturile ce vizază acest statut. Părintele își poate exprima doar acordul la adopția copilului său în condițiile *Legii nr. 99 din 28.05.2010 cu privire la statutul juridic al adopției*.

Avocatul informează părinții că drepturile părinților nu pot fi exercitate contrar intereselor copilului lor. Metodele de educație a copilului, alese de părinți, trebuie să excludă comportamentul abuziv, insultele și maltratările de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite.

Avocatul comunică părinților că pot fi decăzuți din drepturile părintești dacă:

- Se sustrag de la exercitarea obligațiilor părintești, inclusiv de la plata pensiei de întreținere
- Refuză să ia copilul din maternitate sau dintr-o altă instituție curativă, educativă, dintr-o instituție de asistență socială sau alta similară
- Fac abuz de drepturile părintești
- Se comportă cu cruzime față de copil, aplicînd violența fizică sau psihică, atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului
- Prin comportare amorală, influențează negativ asupra copilului
- Suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie
- Au săvîrșit infracțiuni premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului
- În alte cazuri cînd aceasta o cer interesele copilului.

Dacă acțiunea de decădere din drepturi părintești este întemeiată pe motivul eschivării de la plata pensiei de întreținere avocatul se va asigura că la materialele cauzei sunt prezente probe concludente și pertinente care ar demonstra cu certitudine că părintele (părinții) se eschivează cu rea-credință, inclusiv cu viclenie, de la plata pensiei de întreținere.

Avocatul se va abține de a consulta sau acționa în numele unui beneficiar, dacă prin înaintarea acțiunii de decădere din drepturi părintești se urmăresc alte scopuri decît protejarea sănătății fizice și psihice a copilului. În acest caz avocatul îi explică copilului și reprezentantului său legal situația, consecințele încălcării legii, se va abține de la consiliere, va înștiința despre acest fapt Oficiul teritorial al CNAJGS și recomandă beneficiarului să se abțină de la acțiunile ce sunt în contradicție cu legea.

În procesul de evaluare a oportunității cu referire la înaintarea acțiunii de decădere din drepturi părintești, avocatul consultă jurisprudența CEDO, în cauzele de acest fel, care statuează că interesul copilului trebuie considerat ca fiind primordial și că doar un compartiment deosebit de nedemn poate determina ca o persoană să fie privată de drepturile sale părintești în interesul superior al copilului (cauza *Gnahore împotriva Franței*, nr. 40.03/98, paragraful 59, CEDO 2000-IX și *Johansen* citată anterior, paragraful 78). Acest interes prezintă un dublu aspect (cauza *Gnahore*, menționată mai sus, paragraful 59): pe de o parte, să le garanteze copiilor o evoluție într-un mediu sănătos; pe de altă parte, să mențină legăturile acestora cu familia, cu excepția cazului în care aceasta s-a arătat a fi nedemnă, deoarece distrugerea acestei legături determină ruperea copilului de rădăcinile sale (cauza *Maumousseau și Washington împotriva Franței*, nr. 39.388/05, paragraful 67).

La momentul perfectării cererii de chemare în judecată avocatul ține cont că în asemenea litigii legea prevede participarea obligatorie a autorității tutelare (art. 68 alin. (3) Codul familiei) și va indica în cerere autoritatea respectivă.

La înaintarea cererii de chemare în judecată avocatul ține cont că acțiunea cu privire la decăderea din drepturile părintești se depune în instanța de la domiciliul pârâtului (art. 38 alin. (1) *Cod de procedură civilă*). Dacă concomitent cu cerința privind decăderea din drepturile părintești este înaintată și cerința cu privire la încasarea pensiei de întreținere, cererea de chemare în judecată, la fel, se depune în instanța de la domiciliul pârâtului.

Avocatul ține cont că abuzul de drepturile părintești se exprimă prin exercitarea acestor drepturi în detrimentul copilului și poate fi manifestat, de exemplu, prin crearea unor obstacole în procesul de instruire a copilului, prin antrenarea copilului în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite. Condamnarea părinților în săvârșirea altor infracțiuni poate duce la decăderea din drepturile părintești numai în cazul în care fapta penală săvârșită a avut tangență cu integritatea morală și fizică a copilului și că părintele (părinții) prezintă pericol pentru copil.

În procesul de consultare a clientului avocatul explică că nu pot fi decăzuți din drepturile părintești persoanele care nu-și exercită drepturile părintești ca urmare a unei boli mintale sau deficiențe mintale, ca urmare a altor maladii ce fac imposibilă îndeplinirea drepturilor și a obligațiilor părintești, la fel, din cauza unor alte circumstanțe ce nu depind de voința lor, cu excepția persoanelor care suferă de alcoolism cronic sau de narcomanie. În atare situații, instanța de judecată, la cererea autorității tutelare, poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești, dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui, și punerea acestuia la dispoziția autorității tutelare.

Avocatul explică clientului că, pronunțarea unei hotărâri judecătorești cu privire la decăderea din drepturile părintești are întotdeauna ca consecință privarea, atât de drepturile menționate, cât și de alte drepturi bazate pe legătură de rudenie sau pe alte raporturi juridice, cum ar fi privarea părintelui de dreptul la primirea pensiei de întreținere pentru copil, la primirea altor indemnizații acordate copilului, privarea de dreptul la succesiune (art. 1434 alin. (2) Cod civil), de dreptul la pensia de întreținere (art. 80 alin. (6) Codul familiei), de dreptul de a da consimțământul sau refuzul pentru încuviințarea adopției (art. 24 din *Legea privind regimul juridic al adopției*) etc.

Avocatul preîntimpină părintele că decăderea din drepturile părintești nu scutește pe părinte (părinți) de îndatorirea de a acorda întreținere copilului și explică persoanelor arătate în art. 68 alin. (2) Codul familiei, care dispun de dreptul de a porni un proces privind decăderea din drepturile părintești, dreptul lor de a solicita și încasarea pensiei de întreținere, dacă această

solicitare nu a fost înaintată concomitent cu acțiunea de decădere din drepturile părintești și pensia de întreținere nu a fost încasată anterior.

În procesul pregătirii și înaintării cererii de chemare în judecată de decădere din drepturi părintești avocatul evaluează necesitatea de a solicita instanței aplicarea măsurilor de protecție ca măsură de asigurare a acțiunii. Cererea va conține, în acest caz, motivarea necesității aplicării măsurilor de protecție, indicându-se măsurile concrete care se solicită, cum ar fi interzicerea pârâtului de a săvârși anumite acte - art. 175 alin. (1) lit. b) Cod de procedură civilă, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor Capitolului XXXI din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie) nr. 1 din 28 mai 2012.

Avocatul explică părintelui și copilului că decăderea din drepturile părintești nu are ca efect pierderea rudeniei copilului cu părintele decăzut din drepturile părintești și nu are ca și consecință excluderea părintelui din actul de naștere al copilului. Efectul principal al decăderii din drepturile părintești constând în pierderea drepturilor părintești cu privire la persoana și bunurile copilului, însă nu antrenează și stingerea drepturilor copilului față de părintele său.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de adopție.

Adopția este un act juridic încuviințat de instanța de judecată, care stabilește între părinții adoptivi și copilul adoptat legătura de rudenie. În rezultatul adopției între părinții adoptivi și copilul adoptat apar drepturi și obligații similare celor dintre părinți și copiii biologici.

Avocații pot acorda asistență adoptatorilor în cadrul procedurii de adopție națională (adopție pură) când copilul ce se adoptă se află în structura de protecție sau în cazul adopției copilului de către celălalt soț al părintelui copilului.

Avocatul ce acordă consultață potențialilor adoptatori are obligația de a-i informa că prin actul adopției, copilul adoptat intră în relații de rudenie cu rudele părinților adoptivi și încetează legătura de rudenie între copil și părinții săi biologici.

Copilul poate fi adoptat doar pînă la împlinirea vârstei de 18 ani. Ca excepție, legea prevede posibilitatea de a fi adoptat un copil ce a dobândit capacitate de exercițiu pînă la vârsta de 18 ani (ex. prin emancipare) cu condiția că părintele adoptator este persoana sau familia care a crescut-o sau în situația în care copilul ce urmează a fi adoptat a conviețuit cu părintele adoptator sau familia adoptatoare nu mai puțin de 3 ani pînă la depunerea cererii de adopție.

Avocatul informează beneficiarul despre situațiile în care legea interzice adopția, cum ar fi adopția:

- Între frați;

- A unui copil de către mai mulți adoptatori, cu excepția cazului în care aceasta se face de către ambii soți simultan (de un cuplu care adopă împreună);
- Adopția fraților de către persoane sau familii diferite adopția prin care se separă frații, cu excepția cazurilor când această cerință contravine interesului superior al copilului sau când unul dintre frați nu poate fi adoptat din motive de sănătate (spre exemplu: unul dintre frați este diagnosticat cu o boală incurabilă etc.).

Avocatul consultă beneficiarul cu referire la condițiile pe care trebuie să le întrunească adoptatorul. Spre exemplu, sunt în drept a adopta copii, atât persoanele care sunt căsătorite cât și cele care nu se află într-o relație de căsătorie, dacă întrunesc condițiile cerute de lege. Împreună pot adopta copii doar persoanele care sunt căsătorite.

Pentru a putea adopta persoana trebuie să aibă vârsta de 25 de ani și să fie cu cel puțin 18 ani mai în vârstă, decât cel pe care dorește să-l adopte, dar nu cu mai mult de 48 de ani. În cazul în care copilul este adoptat de ambii soți, este suficient ca doar unul dintre soți să aibă împlinită vârsta de 25 de ani. Cu titlu de excepție instanța de judecată poate să încuviințeze adopția chiar dacă diferența de vârstă între copilul adoptat și părintele adoptator este mai mică de 18 ani, dar în nici un caz mai puțin de 16 ani.

Au prioritate la adopția copilului au rudele precum și persoanele ce au avut în îngrijire copilului, cum ar fi tutorele sau curatorul, părintele educator din casa de copii de tip familial sau asistentul parental profesionist. Acest drept de prioritate se pierde în cazul în care copilul este adoptat de rudele sale.

Avocatul ține cont de faptul că, nu pot adopta copii persoanele:

- Persoana care nu a primit atestat de adoptator, cu excepția cazurilor de adopție a copilului de către soțul sau soția părintelui biologic
- Decăzute din drepturile părintești. Persoana se va considera decăzută din drepturile părintești atunci când există o hotărâre judecătorească rămasă definitivă de decădere. Dacă persoana a fost restabilită în drepturile părintești conform art. 70 Codul familiei, ea poate fi adoptator.
- Care suferă de boli psihice și de alte maladii ce fac imposibilă îndeplinirea drepturilor și a obligațiilor părintești cum ar fi următoarele boli: HIV/SIDA, bolile psihice, narcomania, alcoolismul cronic, bolile somatice cronice ce au determinat încadrarea în gradul de dizabilitate severă sau accentuată (echivalentul gradului de invaliditate I și II), bolile oncologice (cancer), hepatitele virale B, C, D;
- Care se sustrag de la exercitarea obligațiilor părintești, inclusiv de la plata pensiei de întreținere a copiilor biologici;

- Care au adoptat anterior copii, însă nu și-au exercitat corespunzător obligațiile părintești și sînt decăzuți din exercițiul acestor drepturi sau copilul este luat din grija lor în temeiul unei hotărîri judecătorești, fără decădere din drepturi;
- Lipsite de obligațiile de tutore sau de curator din cauza îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor;
- Care au prezentat documente sau informații false pentru încuviințarea adopției;
- Care au fost condamnate pentru săvîrșirea unor infracțiuni intenționate: contra vieții și sănătății persoanei (ex. omor, pruncucidere); contra libertății, cinstei și demnității persoanei; referitoare la viața sexuală (ex. viol); contra familiei și copiilor.

De asemenea, avocatul ține cont de faptul că, nu pot adopta împreună (ca și cuplu) copii nici persoanele care trăiesc în concubinaj, (nefiind căsătorite). Această interdicție se referă la situația cînd persoanele ce locuiesc în concubinaj doresc să adopte împreună unul și același copil. Însă, aceștia pot adopta copii diferiți, dacă întrunesc condițiile impuse de lege.

Persoanele ce doresc să adopte trebuie să treacă procedura de obținere a certificatului de adoptator. Respectiv, urmează să se adreseze cu o cerere la autoritatea tutelară din raza teritorială în care își au domiciliu.

Avocatul acordă beneficiarului suport în perfectarea cererii de adopție în care va indica numele, prenumele, anul, luna și ziua nașterii, adresa de la domiciliu și de la reședință, motivele pentru care se dorește înfierea și eventuala disponibilitate a solicitanților de a adopta mai mulți copii, inclusiv frați. Pentru a confirma depunerea cererii de adopție, autoritatea tutelară vă va elibera un certificat.

După primirea cererii autoritatea teritorială va evalua corespunderea garanțiilor morale și a condițiilor materiale ale Dvs. necesităților de dezvoltare a copilului, conform unui regulament aprobat de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, întocmind un raport de evaluare.

În baza rezultatelor evaluării autoritatea teritorială emite o decizie privind eliberarea sau refuzul eliberării atestatului de adoptator. Atestatul de adoptator se eliberează în termen de o lună de la data depunerii cererii de adopție. În cazul necesității unei evaluări suplimentare, acest termen poate fi prelungit, ca excepție, pînă la 3 luni.

Avocatul va informa beneficiarul că atestatul de adoptator este valabil pentru o perioadă de **un an**. Termenul de valabilitate de un an poate fi prelungit de către autoritatea tutelară, la cererea persoanei care dorește să adopte. După primirea cererii de prelungire a valabilității atestatului de adoptator autoritatea tutelară va evalua repetat garanțiile morale și starea materială a acestuia.

În situația în care autoritatea tutelară refuză eliberarea atestatului de adoptator, avocatul informează beneficiarul că este în drept de a cere reevaluarea garanțiilor morale și a condițiilor

materiale în termen de 30 zile de la comunicare. Pentru evaluarea repetată autoritatea tutelară va constitui o comisie specială, formată din specialiști care vor participa la reevaluarea garanțiilor morale și a condițiilor materiale și care se vor expune într-un raport comun.

După eliberarea certificatului de adoptatoru autoritatea tutelară ia în evidență adoptatorii și poate potrivi copilului o familie și elibereazăun permis de vizită în centru în care se află copilul, cu indicarea numărului de vizite. Dacă, în termen de 30 de zile din data eliberării permisului de vizită, adoptatorul nu a acceptat potrivirea cu copilul adoptabil, se face o mențiune în acest sens în permisul de vizită, care se semnează de adoptator. În acest caz, adoptatorul este în drept să rămână în lista adoptatorilor pentru un alt proces de potrivire.

Dacă potrivirea a avut loc, în termen de 5 zile (de la potrivire), autoritatea teritorială de la domiciliul copilului îl încredințează adoptatorului pe o perioadă de 90 de zile. Încredințarea copilului se face pentru ca acesta să se adapteze cu adoptatorul și pentru a constata dacă aceștea sunt compatibili.

La sfârșitul perioadei de încredințare, autoritatea teritorială întocmește un raport final și îl prezintă autorității teritoriale care a decis încredințarea copilului. Dacă s-a constatat potrivirea copilului acesta rămâne în familia adoptatorilor până la soluționarea cererii de către instanța de judecată.

La încheierea procesului de potrivire a adoptatorului, avocatul va explica beneficiarului că are dreptul de a depune cerere de încuviințare a adopției în instanța de judecată și întocmește.

Cererea cu privire la încuviințarea adopției urmează să fie depusă de adoptator în instanța de judecată de la domiciliul (locul aflării) copilului ce urmează a fi adoptat.

Avocatul acordă beneficiarilor suport în perfectarea și depunerea cererii de încuviințare a adopției și va indica următoarele informații:

- Numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii adoptatorului, adresa lui de la domiciliu numele și prenumele, anul, luna și ziua nașterii copilului adoptabil, locul lui de aflare;
- Solicitarea schimbării numelui și/sau a prenumelui copilului, numele pe care îl va purta copilul dacă adoptatorii poartă nume diferit numărul atestatului de adoptator, data emiterii și autoritatea care l-a emis (atestatul se anexează la cerere)
- Alte date și informații, la solicitarea instanței de judecată.

Avocatul este obligat să comunice beneficiarului că cererea de încuviințare a adopției se examinează **cu participarea obligatorie a adoptatorului**, a autorității tutelară și a procurorului.

La depunerea cererii de încuviințare a adopției adoptatorii sunt scutiți de plata taxei de stat în instanțele judecătorești.

După pronunțarea hotărârii judecătorești cu referire la încuviințarea adopției avocatul comunică beneficiarului că, pentru copiii adoptați, părinților adoptatori li se plătesc lunar indemnizații pentru alimentație, procurarea îmbrăcăminte, încălțămintei, obiectelor de igienă personală. Îndemnizațiilor pentru întreținerea copiilor adoptați se achită indiferent de starea materială a adoptatorilor sau faptul că primesc alte pensii și indemnizații de care beneficiază copilul.

Avocatul acordă suport adoptatorilor în procesul de stabilire a indemnizației întreținerea copiilor adoptați și depune, din numele adoptatorului, o cerere în acest la primăria orașului (municipiului), satului (comunei) de la domiciliul copilului sau la Comitetul executiv al unității teritoriale autonome Găgăuzia (Gagauz-Yeri), în cazul în care copilul domiciliază pe teritoriul acesteia. În cazul municipiului Chișinău, cererea se depune la pretura sectorului în care domiciliază familia.

Avocatul anexează la cererea privind stabilirea indemnizației pentru întreținerea copiilor adoptați anexează următoarele acte:

- copia actului de identitate al părintelui adoptator,
- copia hotărârii judecătorești cu privire la adopție,
- copia certificatului de naștere al copilului.

Adopția copilului de către celălalt soț poate avea loc doar dacă la data depunerii cererii de adopție, durata căsătoriei soților este de cel puțin un an și copilul se află în una din următoarele situații:

- nu a fost stabilită paternitatea la naștere, mama copilului fiind solitarăa fost contestată paternitatea și în temeiul hotărârii judecătorești mama copilului a devenit solitară
- unul din părinți a decedat
- unul din părinți a fost declarat decedat prin hotărârea instanței de judecată
- unul din părinți a fost decăzut din drepturi părintești

Avocatul explică beneficiarului că pentru adopției copilului de către soțul sau soția părintelui biologic nu este necesară a fi parcursă procedura de obținere a atestatului de adoptator.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procedura de aplicare a ordonanței de protecție a victimei violenței în familie.

Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie este reglementată în art. 12¹ din Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art. 318/1-318/6 din Codul de procedură civilă.

Conform prevederilor art. 19 alin. (1¹) din *Legea nr. 197 din 26.07.2007 privind asistența juridică garantată de către stat*, copiii victime ale infracțiunilor au dreptul la asistență juridică calificată. Cererea prin care se solicită desemnarea unui avocat pentru apărarea intereselor copilului victimă a violenței în familie poate fi formulată de reprezentantul legal, autoritatea tutelară sau de copil în cazul în care a împlinit vârsta de 14 ani.

Avocatul desemnat relaizează, în cel mai scurt timp, o întrevvedere cu copilul victimă și pe tot procesul de asistență va face uz de standardele de calitate pentru copiii victime a infracțiunii adoptate de CNAJGS.

În situația în care în cadrul interviului reprezentantul legal comunică avocatului că renunță la apărător deoarece s-a „împăcat”⁴ cu agresorul pentru a asigura protecția copilului împotriva violenței, se recomandă avocaților să depună în scris o sesizare, cu referire la cauza de violență, către autoritatea tutelară. Avocatul va indica în sesizarea cu referire la situația copilului care este victimă, circumstanțele în care ia devenit cunoscut cazul și care au determinat imposibilitatea asistării copilului victimă, acțiunile întreprinse de avocat până la acel moment.

Prin sesizarea indicată avocatul solicită autorității tutelare să întreprindă, conform competenței, măsuri de protecție și apărare a copilului victimă și să îi comunice despre rezultatele examinării sesizării depuse pe acest caz.

Pentru a obține, în termeni cât mai restrânși, o măsură de protecție a copilului victimă a violenței în familie avocatul depune, în cel mai scurt timp, în instanța de judecată o cerere despre comiterea actelor de violență în familie și aplicare a măsurilor de protecție.

Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, prin care se solicită emiterea unei ordonanțe de protecție se poate depune de către avocat la:

- a) Locul de domiciliere al victimei;
- b) Locul temporar de reședință al victimei dacă aceasta a părăsit domiciliul; pentru a evita continuarea violenței directe;
- c) Locul de reședință al agresorului;
- d) Locul în care victima a căutat asistență;
- e) Locul în care a avut loc actul de violență.

Avocatul indică în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție datele de identitate și de contact a victimei, agresorului, polițistului de sector, autorității tutelare, circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

⁴Notă: termenul de împăcare nu este utilizat în sensul împăcării penale și nu reflectă procedura de împăcare prevăzută de art. 109CP.

Avocatul care apără interesele copilului victimă a violenței în familie are obligația de a colecta și prezenta instanței de judecată probe ce vor confirma circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor. Pentru probarea *violenței fizice* se recomandă avocatului să facă uz de următoarele probe:

- a) Raportul de constatare medico legală, în care se determină și argumentează gradul vătămarilor cauzate victimelor;
- b) Certificate medicale ce confirmă adresarea victimei la medic sau internarea ei în instituția medicală ca rezultat al actelor de violență. Certificatele medicale vor putea fi puse de instanță la baza hotărârii doar dacă sunt prezentate împreună cu raportul de expertiză medico-legală, care dovedește că loviturile ar fi putut cauza leziunile corporale constatate în circumstanțele descrise de victimă, precum și gravitatea leziunilor corporale;
- c) Confirmare de la instituția de învățământ preșcolar sau școlară, în care învață minorul cu privire la absența de la programul școlar, după comiterea actelor de violență;
- d) Copiii de pe adresările făcute de victima minoră sau reprezentantul legal al acestuia la organul de asistență socială sau la organele de poliție prin care se reclamă actele de violență în familie și se solicită asistență;
- e) Confirmare de la serviciile de asistență psihologică prestate de instituții publice sau ONG-uri, cu privire la adresarea victimei pe motiv de violență în familie. În cazul în care serviciu sesizat a efectuat evaluarea psihologică primară sau complexă a victimei aceasta urmează a fi solicitată și anexată la materialele cauzei. Dacă copilul se află într-un program de asistență, atunci se recomandă avocaților să solicite serviciului ca această informație să fie scrisă expres, inclusiv să fie indicat cât va dura acest program și care este periodicitatea prezentării copilului la psiholog;
- f) Confirmare de la Centru de plasament pentru victimele violenței în familie, dacă anterior victima a fost plasată într-un asemenea serviciu;
- g) Înregistrările audio-video dispuse pe suport electronic sau de altă natură. La prezentarea acestor înregistrări urmează a fi indicate persoana care a efectuat înregistrarea, timpul și condițiile înregistrării.

Avocatul poate proba violența psihologică și spirituală prin declarațiile victimei dar și prin raportul de evaluare psihologică. În caz de *violență psihologică* asupra copilului recomandăm avocaților să se adreseze la **Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii** (Adresa: str. Calea Ieșilor 61/2, Chișinău, MD 2069 Republica Moldova, Tel: +373 22 75-88-06,

22 75-67-87) pentru a solicita efectuarea unei evaluări psihologice a copilului. Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii este un serviciu specializat în evaluarea și asistarea copiilor victime ale abuzului. Evaluarea psihologică a copilului victimă poate fi efectuată și de Serviciul de asistență psihopedagogică care activează în fiecare raion.

După emiterea ordonanței de protecție de către instanța de judecată responsabilitatea de informare a agresorului despre ordonanța de protecție și de aplicare a acesteia revine inspectorului de sector.

Pentru a asigura o protecție efectivă copilului victimă și a evita revictimizarea, după obținerea ordonanței de protecție avocatul depune o scrisoare de informare la inspectoratul de poliție și la autoritatea tutelară prin care aduce la cunoștință ordonanța.

Prin actele de violență se poate afecta sănătatea psihologică a copilului. Aceste tulburări pot prejudicia în cel mai serios mod integritatea psihică a copilului dar și modul de interacțiune și comunicare cu oamenii din jur. În scrisoarea de informare avocatul solicită autorității tutelare să creeze condiții facilitatorii care ar asigura accesul copilului victimă la servicii specializate de asistență psihologică a copilului victimă. În cererea enunțată, se recomandă să se indice dacă au fost sau nu eliminați integral factorii de victimitate și comportament victimal (ex. agresorul a părăsit locuința în care se află victima și măsurile de protecție expuse în ordonanța de protecție sunt respectate).

În cazul în care factorii de victimitate și comportamentul victimal persistă avocatul solicită ca autoritatea tutelară să examineze oportunitatea plasării copilului împreună cu părintele victimizat într-un centru de plasament pentru victimele violenței în familie.

Dacă prin ordonanța privind măsurile de protecție instanța a obligat pârâtul ca până la soluționarea cazului să contribuie la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victimă sau de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate încheierea se remite spre executare imediată executorului judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul agresorului.

Avocatul informează victima adultă cu referire la faptul că aplicarea măsurilor de protecție nu împiedică inițierea procedurii de divorț, partajării averii comune, decăderii din drepturile părintești, luării copilului fără decădere din drepturile părintești și altor acțiuni prevăzute de legislația în vigoare.

Se recomandă avocaților să comunice victimelor majore că dacă din cauza leziunilor corporale cauzate în rezultatul actelor de violență copilul a fost nevoit să urmeze un tratament medical sau să lipsească timp îndelungat de la școală, ori de la alte activități este în drept să

pornească o acțiune civilă pentru repararea prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență la adresa sănătății și demnității.

În caz de nerespectare a ordonanței de protecție de către agresor avocatul înștiințează în scris inspectorul de sector, pentru a interveni conform competenței. Totodată, avocatul depune la Inspectoratul de Poliție din raza teritorială în care se află victima o plângere în baza art. 320¹ CP privind neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie.

Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie indică că, instanța de judecată poate retrage măsurile de protecție la cererea întemeiată a victimei. În cadrul examinării cererii de revocare avocatul copilului victimă va avea un rol activ pentru a instanța să identifice voința victimei și să se convingă că voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului.

În cursul examinării cererii de retragere a măsurilor de protecție avocatul va pleda pentru a se solicita de la autoritatea tutelară și inspectorul de sector, precum și alte servicii care au asistat copilul (serviciul de asistență psihologică) un raport complex pe cazul dat, pentru a aprecia dacă pericolul de revictimizare a copilului a dispărut.

Dacă copilul a fost inclus într-un program de asistență psihologică, recomandăm să se solicite și opinia psihologului cu privire la starea psihologică a copilului victimă, la integritatea psihică a copilului, oportunitatea și riscurile comunicării copilului cu agresorul, în contextul retragerii măsurilor de protecție. Aceste înscrisuri vor deveni utile avocatului la formarea strategiei de caz și la susținerea poziției sale în instanță.

Încheierea privind respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție și încheierea privind aplicarea ordonanței de protecție pot fi atacate cu recurs conform prevederilor codului de procedură civilă. Avocatul va explica victimei dreptul de a depune recurs și va acorda asistență în procesul de perfectare a acestuia. Contestarea încheierii privind aplicarea ordonanței de protecție nu suspendă executarea măsurilor aplicate.

Capitolul IV. ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR CONEXE.

Recomandări cu referire la implementarea standardelor de calitate în procesul de asistență a copilului în cadrul examinării cazului de către autoritatea tutelară.

Avocatul acordă asistență copilului în cadrul examinării de către autoritatea tutelară a cererilor cu privire la stabilirea graficului de întrevederi, eliberarea avizului pentru schimbarea numelui sau încheierea căsătoriei sau dispunerea plasamentului planificat în structura de protecție socială.

Avocatul explică copilului și familiei acestuia că părinții au prioritate la educația copiilor lor față de oricare alte persoane. Codul familiei prevede dreptul părinților, dar și obligația de a-și educa copiii, conform propriilor convingeri, indiferent de faptul dacă locuiesc împreună sau separat. De asemenea, Codul Familiei stabilește și răspunderea părinților pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor săi.

Avocatul informează copilul și familia acestuia că părinții sunt obligați să asigure frecventarea de către copil a școlii până la sfârșitul anului de învățământ în care acesta atinge vârsta de 18 ani. Instituția de învățământ și forma de instruire sunt alese de către părinți, cu luarea în considerare a opiniei copilului. În cazul în care între părinți apar neînțelegeri cu privire la educația și instruirea copiilor acestea urmează a fi soluționate de către autoritatea tutelară din raza teritorială în care locuiește copilul. Dacă părinții nu sunt de acord cu decizia pronunțată de autoritatea tutelară în cazul copilului său, ei sunt în drept să o conteste pe cale judecătorească.

În situația când părinții locuiesc separat, avocatul trebuie să anunțe părintele care locuiește împreună cu copilul, că acesta nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și părintele necustodiant. Ca excepție se poate împiedica contactul cu celălalt părinte în cazul când comportamentul acestuia este în defavoarea intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică. De exemplu, părintele nu poate comunica cu copilul în perioada când este aplicată o ordonanță de protecție sau atunci când există o hotărâre definitivă și irevocabilă cu referire la luarea forțată a copilului din familie sau de decădere din drepturi părintești.

Părinții care locuiesc separat de copil au dreptul de a primi informațiile ce se referă la copilul lor de la toate instituțiile educative, curative, de asistență socială etc. Comunicarea informației poate fi refuzată numai dacă comportamentul părintelui prezintă pericol pentru viața și sănătatea copilului. Acest refuz poate fi atacat în instanța judecătorească.

În situația în care unul din părinți crează obstacole în comunicarea cu copilul, avocatul îl ajută să formuleze și să depună o cerere către autoritatea tutelară de la locul aflării copilului, prin care se solicită stabilirea unui program de întâlniri.

Avocatul indică în cerere privind stabilirea graficului de întâlniri pentru părintele necustodiant informații cu referire la datele de contact ale ambilor părinți, informații cu referire la programul copilului (ex. frecvență grădinița, școala, alte instituții, etc.), circumstanțele în care se limitează comunicarea cu copilul, programul de întâlniri care se solicită (ex. marți și joi între orele 16:00 -18:00), precum și alte informații relevante la caz.

Cererea cu privire la stabilirea graficului de întâlniri se examinează de autoritatea tutelară în termen de o lună. Avocatul informează copilul ce a împlinit vârsta de 10 ani, că are dreptul de a își expune opinia în legătură cu programul de întâlniri solicitat. La stabilirea programului de întâlniri autoritatea tutelară va ține cont prioritar de interesul suprem al copilului, dar și de vârstă, programul copilului, starea de sănătate a copilului, particularitățile și necesitățile individuale ale copilului (ex. dacă copilul are vârsta de până la un an vizitele se vor stabili în prezența mamei), programul de muncă a părintelui, etc.

Avocatul are obligația de a informa părinții că graficul de întâlniri se stabilește prin decizia autorității tutelare ce devine obligatorie pentru părintele în grija căruia se află copilul.

Dacă persoana nu este de acord cu decizia pronunțată de autoritatea tutelară, avocatul explică păriților că aceștia sunt în drept să o conteste în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei, în ordinea contenciosului administrativ.

Dacă interesele copilului o cer și beneficiarul decide să recurgă la contestare avocatul acordă suport copilului și familiei sale în pregătirea cererii cu privire la contestarea deciziei autorității tutelare prin care a fost stabilit graficul de întâlniri cu copilul.

Avocatul are obligația de a preîntâmpina părintele ce locuiește cu copilul că dacă se nu respectă decizia autorității tutelare, cu referire la stabilirea programului de întâlniri, celălalt părinte este în drept să se adreseze cu o cerere în instanța de judecată prin care solicită înlăturarea obstacolelor la comunicarea cu copilul. În cazul nerespectării hotărârii instanței judecătorești, față de părintele ce nu permite comunicarea cu copilul se aplică măsurile stabilite de legislația procesuală civilă.

Dacă părintele ce locuiește cu copilul, încalcă repetat hotărârea judecătorească, celălalt părinte care locuiește separat de copil, este în drept să solicite de la instanța judecătorească transmiterea copilului la întreținerea sa.

Asistența copilului în cadrul reducerii vârstei matrimoniale

Avocatul aduce la cunoștința copilului că vârsta matrimonială minimă este de 18 ani. Pentru motive temeinice, se poate permite încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu

mai mult decât cu doi ani. Reducerea vârstei matrimoniale va fi permisă de autoritatea publică locală, în baza cererii viitorilor soți și acordului părinților copilului.

Avocatul aduce la cunoștința copilului și reprezentantului legal că motivele ce ar permite reducerea vârstei matrimoniale, pot fi: pericolul pentru viața soțului minor, graviditatea, nașterea copilului, etc.

Avocatul perfectează cererea cu privire la reducerea vârstei matrimoniale și anexează următoarele acte:

- Cerererea persoanelor ce doresc să se căsătorească, prin care se cere reducerea vârstei matrimoniale;
- Actele de identitate ale viitorilor soți;
- Certificatele de naștere al viitorilor soți;
- Actele ce confirmă motivul de micșorare a vârstei matrimoniale (ex. certificatul medical care confirmă existența sarcinii, certificatul de naștere al copilului ce s-a născut în cuplul viitorilor soți, actul medical ce confirmă pericolul ce există pentru viața unuia dintre soț, etc.).

După primirea cererii, autoritatea publică locală îi invită pe părinții soțului minor pentru a își expune în scris acordul sau dezacordul pentru micșorarea vârstei matrimoniale. În cazul când părinții nu se pot prezenta personal la sediul autorității publice locale, ei își pot expune acordul pentru micșorarea vârstei matrimoniale a soțului minor în fața unui notar.

Autoritatea publică locală va examina cererea în termen de cel mult o lună și va emite o decizie prin care se acceptă sau nu micșorarea vârstei matrimoniale pentru soțul minor. Decizia poate fi contestată în termen de 30 zile de la data comunicării deciziei, în ordinea contenciosului administrativ.

Asistența copilului în cadrul examinării cazului de către oficiile de stare civilă cu referire la schimbarea numelui.

Legea recunoaște dreptul copilului la nume, care include numele de familie și prenumele. Copilul dobândește numele de familie al părinților săi. Dacă părinții poartă nume de familie diferite, copilul va lua numele de familie al tatălui sau al mamei, după cum vor decide aceștea. Prenumele copilului este ales și stabilit de părinți. Avocatul comunică părinților că organul de stare civilă poate refuza înscrierea unor prenume care sînt formate din cuvinte indecente ori ridicole.

Avocatul comunică că în cazul în care părinții nu ajung la un acord comun cu referire la numele de familie și prenumele pe care urmează să îl poarte copilul lor, această neînțelegere va fi soluționată de autoritatea tutelară, reieșind din ineteresele majore ale copilului.

Dacă părinții nu au un nume de familie comun întocmirea actului de naștere se face pe baza declarației scrise și semnate de ambii părinți, din care să rezulte numele de familie și prenumele copilului. În caz de neînțelegere între părinți, decizia o va lua organul de stare civilă, ținând cont de avizul scris al autorității tutelare.

Dacă copilul este născut din părinți necăsătoriți și paternitatea nu este stabilită, copilul va avea numele de familie al mamei, iar în rubrica tată se va marca o linie.

Avocatul informează copilul și familia acestuia că numele de familie și/sau prenumele copilului care nu a atins vârsta de 16 ani, poate fi schimbat în baza cererii comune a părinților (sau a unuia dintre ei), depuse la oficiul de stare civilă în a cărui rază teritorială își are domiciliul solicitantul. Pentru schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului care a atins vârsta de 10 ani, în toate cazurile, se cere acordul acestuia.

În cazul în care părinții nu ajung la un acord cu privire la schimbarea numelui și/sau prenumelui copilului, problema se soluționează de către oficiul de stare civilă, cu participarea autorității tutelare în a cărei rază teritorială își are domiciliul minorul. Respectiv, oficiul de stare civilă va solicita de la autoritatea tutelară un aviz ce va include necesitatea schimbării numelui și/sau prenumelui, ținându-se cont în exclusivitate de interesele copilului.

Schimbarea numelui de familie al ambilor părinți atrage după sine schimbarea numelui de familie al copilului, iar în cazul schimbării numelui de familie al unuia dintre părinți, numele de familie al copilului poate fi schimbat în baza acordului comun al părinților. În lipsa unui atare acord se cere avizul autorității tutelare.

Avocatul comunică copilului care a împlinit vârsta de 16 ani că are dreptul să-și schimbe numele de familie și/sau prenumele.

În cazul în care copilul a decis să facă o solicitare de schimbare a numelui avocatul îl ajută să perfecteze și depună o cerere de schimbare a numelui și/sau a prenumelui la oficiul stare civilă în a cărui rază teritorială își are domiciliul solicitantul.

Oficiu de stare civilă va examina cerere cu privire la schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui persoanei care nu a atins majoratul și va solicita acordul părinților, adoptatorilor sau curatorului acestuia. Nu este necesar acordul părinților la schimbarea numelui și/sau prenumelui în cazul când minorul obține, în modul prevăzut de lege, capacitate deplină de exercițiu până la atingerea majoratului.

Dacă cererea de schimbare a numelui de familie și/sau a prenumelui a fost respinsă avocatul va explica copilului modul de contestare a refuzului organului de stare civilă cu privire la

schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui. Dacă copilul își exprimă acordul pentru a depune contestație avocatul elaborează proiectul cererii, o consultă cu beneficiarul și o depune în instanța de judecată unde își are sediul oficiul de stare civilă care a emis refuzul contestat.

Asistența copilului în cadrul procedurii de emancipare.

Avocatul informează copilul și reprezentantul său legal că emanciparea minorului presupune atribuirea capacității depline de exercițiu, după împlinirea vârstei de 16 ani.

Avocatul explică beneficiarului care sunt condițiile necesare pentru inițierea procedurii de emancipare, după cum urmează:

- copilul a atins vârsta de 16 ani
- copilul dispune de venit propriu, lucrează în baza unui contract individual de muncă sau, cu acordul părinților, adoptatorilor sau curatorului, practică activitate de întreprinzător.
- există acordul scris al ambilor părinți, adoptatorilor sau curatorului minorului. Părinții, adoptatorii sau curatorii își expun în scris și în formă liberă acordul ca minorul să dobândească capacitate de exercițiu deplină.

Emanciparea copilului se efectuează printr-o hotărâre a autorității tutelare, cu acordul ambilor părinți, adoptatorilor sau curatorului.

Avocatul acordă suport copilului ce solicită procedura de emancipare la perfectarea și depunerea cererii la autoritatea tutelară. În cerere avocatul include informații cu referire la numele, prenumele, data, luna, anul nașterii și domiciliul minorului; datele de identitate ale părinților, tutorilor sau curatorilor, precum și informații cu referire la modalitatea de obținere a venitului propriu: dacă minorul lucrează în baza unui contract individual se vor prezenta datele angajatorului, dacă practică activitate de întreprinzător se vor indica date privind domeniul de activitate și venitul anual obținut etc. La fel urmează a fi specificate detalii cu referire la acordul/dezacordul părinților, adoptatorilor sau curatorilor la emancipare.

După primirea cererii autoritatea tutelară invită ambii părinți ai copilului, adoptatorii sau curatorul, le consultă opinia și dacă aceștia consimt ca minorul să fie emancipat, își vor exprima în scris acordul, în prezența reprezentantului autorității tutelare. Dacă unul din părinți nu se află în localitate sau este în imposibilitate de a se prezenta la autoritatea tutelară, acordul părintelui la emanciparea copilului său, poate fi exprimat printr-o declarație care se face și se autentifică de către notar.

În situația în care lipsește acordul părinților, avocatul înaintează în instanța de judecată o cerere cu privire la emanciparea minorului, conform procedurii descrise în art. 294-296 din Codul de procedură civilă.